

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lastensuojelulain ja
eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä pyritään edelleen tehostamaan lasten ja erityisesti nuorten edun toteutumista lastensuojelussa. Tässä tarkoituksessa esitetään, että 12 vuotta täyttänyt voi itse käyttää puhevaltaa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Puhevallan käyttäminen tulisi koskemaan sekä avohuollon palveluja ja tukitoimia että sijaishuoltoon sijoittamista. 12 vuotta täyttänyt nuorta ei voitaisi sijoittaa koulukotiin vastoin hänen tahtoaan pelkällä hallinnollisella päätöksellä, vaan asia tulisi alistaa lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Riittävän varhain tapahtuvien lastensuojelun ja nuorisohuollon tukitoimien tehostamiseksi esitetään kunnille säädettäväksi erityinen velvollisuus antaa taloudellista tukea ja järjestää tarpeen mukainen asunto lastensuojelun tukitoimien tarpeessa elävien lasten, heidän perheidensä ja itsenäistymässä olevien nuorten auttamiseksi. Peruskoulun sosiaalisen ja psyykkisen

oppilashuollon vahvistamiseksi esitetään koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan lakisäästeistämistä. Riittävän varhain tapahtuvan tukitoiminnan korostamiseksi lakiin esitetään otettavaksi myös säännös raskaana olevien äitien erityiseksi suojelemiseksi, mikä järjestettäisiin erityisesti terveydenhuollon palveluja, lähinnä neuvolatoimintaa kehittämällä.

Sijaishuollon perhehoitoa esitetään tehostettavaksi määrittämällä nykyistä sitovammin sijaisperheille sekä lapselle sijoituksen aikana annettava taloudellinen ja muu tuki. Jälkihuolto esitetään säädettäväksi pakolliseksi.

Avohuollon sosiaalityön toimenkuvaa pyritään edelleen kehittämään asiakas- ja aluevastuuseen perustuvaksi lasten ja perheiden taloudelliseksi, sosiaalliseksi ja psyykkiseksi auttamistoiminnaksi. Lainmuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan asteittain vuosina 1990, 1991 ja 1993.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ ..	1	1. Lakiehdotusten perustelut	6
YLEISPERUSTELUT	3	1.1. Lastensuojelulaki	6
1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset	3	1.2. Laki lapsilisälain muuttamisesta	14
2. Asian valmistelu	4	1.3. Laki lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta	15
3. Esityksen taloudelliset, organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	5	2. Lakien voimaantulo	15
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	6	LAKITEKSTIT	16
		RINNAKKAISTEKSTIT	22

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Esityksen keskeisenä tavoitteena on:

1) laajentaa lasten ja nuorten oikeuksia lastensuojelussa,

2) korostaa riittävän varhain tapahtuvien ja leimaamista välttävien palvelujen ja tukitoimien ensisijaisuutta sekä

3) taata lastensuojelun tarpeeseen joutuneelle lapselle, nuorelle tai perheelle kaikissa olosuhteissa perusturva toimeentulon, asumisen sekä tarvittavien palvelujen osalta.

Esityksen keskeisimmät tavoitteet toteutetaisiin lastensuojelulakiin (683/83) tehtävillä muutoksilla.

Lapsen ja nuoren oikeudet

Uusi lastensuojelulaki annettiin 5 päivänä elokuuta 1983 ja se tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1984. Samaan aikaan tuli myös voimaan laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/83). Kummankin lain keskeisenä tavoitteena on ollut edistää lapsen edun toteutumista sekä parantaa lapsen asemaa ja oikeusturvaa päätettäessä hänen huoltoonsa liittyvistä asioista. Lapseksiottamista koskevassa laissa (153/85) sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevassa laissa (523/75) 12 vuotta täyttänyt lapsi on katsottu niin kehittyneeksi, että hänen omalle mielipiteelleen ja tahdolleen voidaan antaa keskeinen merkitys päätöstä tehtäessä ja sitä täytäntöön pantaessa. Nyt esillä olevalla lainmuutoksella pyritään lastensuojelun toimien kohteena olevan lapsen omalle mielipiteelle ja toivomuksille antamaan edellä mainittuun yksityisoikeudelliseen lainsäädäntöön nähden sama merkitys ja paino ratkaisuja tehtäessä. Lapsen puhevallan käyttämisestä koskeva ikäraja ehdotetaan alennettavaksi 15 vuodesta 12 vuoteen (10 § 2 mom.). Samalla pyritään painottamaan lapsen asioista vastaavan sosiaalioikeudellisen asemaa lapsen edun valvojana,

mihin myös liittyy 12 vuotta täyttäneen nuoren avustaminen hänen puhevaltansa käyttämisessä (10 § 2 mom.).

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa on laajennettu sitä henkilöpiiriä, jolla on vireillepano- ja puhevalta lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä. Vireillepano- ja puhevalta on eräissä tilanteissa vanhempien, lapsen huoltajan ja sosiaalilautakunnan lisäksi myös lapsen sukulaisilla ja muilla lapselle läheisillä henkilöillä. Vastaavat täsmennykset lastensuojelun alueella puhevaltaisista henkilöistä pyritään tekemään nyt esillä olevalla lainmuutoksella. Erityisesti lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista ja huostaanoton lakkaamista silmälläpitäen on esityksessä ehdotettu täsmennettäväksi lapselle läheisten henkilöiden oikeuksia tulla kuulluksi ja saada päätös tiedoksi (17 §) sekä oikeutta hakea muutosta päätöksen johdosta (35—36 §).

Lasten sijoittamista kodin ulkopuoliseen huoltoon esitetään rajoitettavaksi tilanteissa, joihin voimassa olevan lain nojalla on ryhdytty avohuollon tukitoimena (14 §) eli ilman, että huostaanoton edellytykset ovat välttämättä olleet olemassa. — Viimeiset tilastotiedot lastensuojelun piirissä olleiden lasten määrästä ovat vuodelta 1983. Tuolloin lastensuojelun avohuollon palveluja ja tukitoimia sai kyseisen vuoden aikana 12 600 lasta ja sijaishuollossa oli 8 700 lasta, joista laitoshuollossa 4 000 ja perhehoidossa 4 700 lasta. Kattavat tilastotiedot tämän jälkeiseltä ajalta ovat vielä puutteelliset. Perhehoitoon sijoitettujen lasten määrä oli kuntien ilmoituksen mukaan vuonna 1985 5 000 lasta, mikä osoittaa, että perhehoito on edelleenkin lisääntynyt sijaishuollon muotona. 14 §:n perusteella oli vuonna 1985 500 lasta sijoitettu perhehoitoon samoin kuin 500 lasta laitoshuoltoon eli yhteensä 1 000 lasta oli sijoitettuna muutoin kuin huostaanoton perusteella.

Lasten ja nuorten oikeusasemaa korostavana lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset, joilla koulukotiin määrääminen tehdään sosiaalihal-

lituksen ennakkotarkastuksesta ja luvasta riippuvaksi myös yksityisten koulukotien osalta (16 a §) ja joilla koulukotiin määräämisen alaikärajaksi säädetään 12 vuotta (22 §). Lapsen, nuoren ja vanhempien oikeusasemaa täsmennetään myös säätämällä nykyistä tarkemmin huostaanotetulle lapselle maksettavista käyttövaroista sekä sitomalla vanhempien korvausvelvollisuus nykyistä selvemmin lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) mukaisiin maksuihin (46 §). Esitykseen sisältyy myös ehdotus lapsilisälain (541/48) muutokseksi, jolla sijaisvanhemmat ja eräissä tapauksissa 15 vuotta täyttänyt lapsi tehtäisiin lapsilisään oikeutetuiksi.

Tuki riittävän varhain

Erityisesti eräiden sikiöaikana syntyneiden vammojen ehkäisemiseksi esitetään, että terveydenhuollon viranomaisen toimesta järjestettäisiin välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten erityiseksi suojelemiseksi. Riittävän varhain annettavan tuen tarkeyttä korostetaan myös ehdotuksella, jossa elatustuki voidaan määrätä maksettavaksi Suomessa asuvalle ulkomaalaiselle lapselle sekä ulkomailla asuvalle suomalaiselle lapselle. Kolmantena ja vaikutuksiltaan laajamittaisimpana tuen varhaisuutta korostavana ehdotuksena esitys sisältää säännökset sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon ja tuolloin erityisesti koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan lakisäästeistämisiksi.

Lukuvuoden 1988—89 alkaessa koulukuraattoreita on 80 kunnassa kaikkiaan 187 ja koulupsykologeja 40 kunnassa kaikkiaan 91. Koulukuraattorit ja koulupsykologit ovat useimmiten yhden kunnan koululaitoksen palveluksessa. Lakisäästeisyyden ja valtionosuuden puuttuminen ovat olleet esteenä toiminnan laajentumiselle.

Kuntien ja koulujen koosta, toimintaolosuhteista sekä palvelujen saatavuudesta riippuen koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan tarve on eri kunnissa ja kouluissa erilainen. On ilmeistä, että osalle pienistä ja pienehköistä kunnista ja kouluista koulun ulkopuolisten organisaatioiden antamat palvelut ovat riittäviä. Toisin on suurissa ja keskisuurissa kunnissa, joissa koulukuraattorien ja koulupsykologien tarve on suuri. Näissä kunnissa ei myöskään ole riittävästi muita psykologi- ja sosiaali-

palveluja saatavilla, josta johtuen koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen tarve korostuu. Näiden palvelujen saaminen lakisääteiseksi ja valtionosuuteen oikeuttaviksi luo tarvittavat puitteet sekä rationaaliselle toiminnalle koulussa että yhteistyölle koulun ulkopuolisten toimintayksiköiden kanssa.

Oppilashuoltokomitea (Komiteanmietintö 1973:151) valmisti aikanaan erillisen koulukuraattoreita ja koulupsykologeja koskevan lain. Lakiehdotusta ei ole toteutettu. Lakiteknisesti uudistus voidaan toteuttaa sisällyttämällä koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintaa koskevat säännökset lastensuojelulain 7 §:ään.

Palvelujen parantaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama nuorisohuollon työryhmä on äskettäin saanut valmiiksi mietinnön (työryhmämuistio 1988:12), jossa on pohdittu erityisesti murrosikäisille nuorille tarkoitettuja sijaishuollon vaihtoehtoja sekä heidän sijaishuoltonsa kehittämistä. Erityisesti perhesijoitukset ovat osoittautuneet ongelmallisiksi tämän ikäisten nuorten osalta. Perhesijoituksissa on muutoinkin havaittu olevan mahdollisuuksia niiden tehostamiseen. Niinpä perhesijoitusten käyttömahdollisuutta lastensuojelun sijaishuollon muotona pyritään edistämään ehdottamalla, että lapselle ja sijaisperheille annettava ohjaus ja tuki lakisäästeistään (27 §).

Jälkihuolto ehdotetaan säädettäväksi pakolliseksi (34 §), minkä ohella jälkihuollon järjestämisestä vastuussa olevaa kuntaa koskevaa säännöstä esitetään tarkennettavaksi siten, että sijaishuoltoon sijoittamisesta vastuussa oleva kunta olisi velvollinen järjestämään ja kustantamaan myös jälkihuollon (45 §) ja että tämä vastuu ulottuisi tarvittaessa nuoren 21 ikävuoteen asti. Samassa pykälässä ehdotetaan tarkennettavaksi myös vastuullisen kunnan määräävää säännöstä. Käytännössä kotikuntansa ulkopuolelle sijoitettu lapsi säilyttää kotikuntansa sijoituksen ajan aina hänen 18 ikävuoteensa asti.

2. Asian valmistelu

Eduskunta edellytti lastensuojelulain (683/83) hyväksymisen yhteydessä, että hallitus seuraa tarkoin uuden lastensuojelulainsäädännön

toteutumista ja tekee mahdollisten epäkohtien ilmetessä tarvittavat lainmuutosehdotukset sekä antaa viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta selonteon lastensuojelun tilasta, kehityksestä ja tarvittavista toimenpiteistä.

Lakiehdotusta on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa työryhmässä (työryhmämuistio 12/1988) ja virkamiesvalmisteluna. Hallituksen esityksen muotoon laaditusta lunnoksesta pyydettiin asiantuntijatahojen lausunnot keväällä 1988, mistä sosiaali- ja terveysministeriössä laadittiin yhteenveto (13.6.1988). Sosiaali- ja terveysministeriö asetti sittemmin työryhmän selvittämään koulukuraattorien ja -psykologien hallinnon järjestämistä sekä tarkentamaan nuorten asumisen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Mainittu työryhmä sai työnsä päätökseen 28.11.1988 (työryhmämuistio 29/1988). Hallituksen esitystä koskesta luonnoksesta on käyty kuntien ja valtion välisessä järjestelyasiakirjassa tarkoitettu neuvottelu.

3. Esityksen taloudelliset, organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Esityksen taloudelliset ja henkilöstövaikutukset ulottuvat sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon ohella myös opetus- ja ympäristöhallintoon sekä oikeuslaitoksen piiriin. Vaikutukset kohdistuvat eri hallinnonaloille seuraavasti: Sosiaali- ja terveydenhuolto

- psyykkisen ja sosiaalisen oppilashuollon laajentaminen yhdessä opetushallinnon kanssa (lastensuojelulain 7 §),
- asumispalvelut tukiasuntojen osalta (lastensuojelulain 13 §),
- terapiapalvelut (lastensuojelulain 13 §),
- perhehoidon tehostaminen (lastensuojelulain 27 §),
- jälkihuollon pakollisuus (lastensuojelulain 34 §),
- elatusuuen maksaminen Suomessa asuville ulkomaalaisille ja eräille ulkomailla asuville Suomen kansalaisille (lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain, jäljempänä elatus-turvalaki, 7 §).

Oikeuslaitos

- alistus- ja muutoksenhakumenettelyn laajentaminen (lastensuojelulain 17 ja 35—37 §).

Ympäristöhallinto

— asumispalvelujen tuottaminen normaalin asuntotuotannon kautta (lastensuojelulain 13 §).

Psyykkisen ja sosiaalisen oppilashuollon laajentaminen lastensuojelulain 7 §:ää muuttamalla aiheuttaa paineita koulukuraattorien ja koulupsykologien olemassa olevien sekä perustettavien virkojen saattamiseksi valtionosuuden piiriin. Tähän mennessä perustettujen koulukuraattorien virkojen määrä on 187 ja koulupsykologien virkojen määrä 91. Tarkemmat määräykset tarpeellisista järjestelyistä annetaan asetuksella, jonka valmistelu kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle yhdessä opetusministeriön kanssa.

Nykyisten koulukuraattorien ja koulupsykologien virkojen saattaminen valtionosuuden piiriin tapahtuu sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa suunnitelmassa jo vahvistettujen virkakiintiöiden puitteissa. Kiintiöitä ei ole tarkoitus tämän vuoksi lisätä. Nykyisten virkojen saattaminen valtionosuuden piiriin aiheuttaa kunnille 15 miljoonan markan säästön. — Myös toiminnan kehittämisen on tarkoitus tapahtua nykyisen suunnitelman tasoisten virkakiintiöiden puitteissa.

Lastensuojelun tarpeeseen joutuneiden perheiden ja itsenäistymässä olevien nuorten osalta (lastensuojelulain 13 §) kysymys on pääsääntöisesti näiden ryhmien priorisoinnista asumispalveluja järjestettäessä, mikä voidaan toteuttaa jo olemassa olevan ja suunnitellun asuntotuotannon puitteissa. Kuntien suunnitelmassa on varauduttu hankkimaan 180 nuorten tukiasuntoa vuosina 1989—1991. Lastensuojelun asiakkaana olevien itsenäistymässä olevien nuorten tarvitsemien asuntojen lisätarpeen arvioidaan olevan 820 asuntoa, jotka hankittaisiin sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän (työryhmämuistio 1988:29) osoittamalla tavalla vuosina 1990—1992. Tästä aiheutuvat kustannukset olisivat 86 miljoonaa markkaa, josta Raha-automaattiyhdistyksen osuudeksi on alustavasti arvioitu yhteensä 60 miljoonaa markkaa ja jäljelle jäävä, lähinnä kunnille tuleva osuus 26 miljoonaa markkaa.

Nuorten tukiasuntojen vuokrista ja yhtiövastikkeista aiheutuvat nettokustannukset ovat perittyjen vuokrien jälkeen 3 miljoonaa markkaa vuodessa ja tukiasumistoiminnan ohjaukseen tarvittavan sosiaalityön ja tukihenkilöiden palkkioiden aiheuttamat kustannukset 4 miljoonaa markkaa vuodessa jakautuen puoliksi kuntien ja valtion kesken. Nämä kustannukset

vaikuttavat täysimääräisinä vasta vuonna 1993, jolloin tukiasumista koskeva säännös tulee sitovana voimaan.

Nuorisohuollon terapiapalvelut ovat luonteeltaan nuorisopsykiatriaan, nuorten päihdehuoltoon ja muuhun sosiaaliseen ja psyykkiseen auttamistoimintaan liittyviä. Näiden palvelujen kehittäminen tapahtuu vuosittain hyväksyttävien valtakunnallisten suunnitelmien puitteissa.

Perhehoidon tehostamisesta koituu kustannuksia lähinnä niille kunnille, joissa perhehoidon kehittäminen on jäänyt jälkeen yleisestä kehityslinjasta. Perhehoidon tehostamisesta arvioidaan aiheutuvan lisäkustannuksia 16 miljoonaa markkaa vuodessa, josta valtionosuus on noin puolet. Kun perhehoidon kustannukset toisaalta jäävät 3—5 kertaa matalammiksi kuin vastaavat laitoshuollon kustannukset, kattaa näin aikaansaatu säästö osan em. lisäkustannuksista. Uudistuksen on tarkoitus tulla tältä osin voimaan vuonna 1991.

Jälkihuollonkin kehittäminen aiheuttaa kustannuspaineita niille kunnille, joissa jälkihuollon kehittäminen on jäänyt jälkeen yleisestä kehityksestä. Nämä kustannuspaineet näkyvät myös valtakunnan tasolla aiheuttaen lisäkustannuksia noin 10 miljoonaa markkaa vuodessa, mistä valtionosuus on puolet. Jälkihuollon kustannukset vaikuttavat täysimääräisinä vuoden 1991 jälkeen, jolloin uudistuksen on tarkoitus tulla tältä osin voimaan. Vaikka esityksen on tarkoitus tulla osin voimaan jo heinäkuun 1990 alusta, ei siitä aiheudu uusia kustannusvaikutuksia vuodelle 1990. Loput uudistusehdotuksista tulisivat voimaan asteittain, jolloin lisäkustannuksia aiheutuu perhehoidon (16 mmk) ja jälkihuollon (10 mmk) osalta vuodelle 1991 sekä nuorten tukiasumiseen liitty-

vien ylläpitokustannusten (7 mmk) osalta vuodelle 1993.

Esityksen voimaantuloa seuraavan siirtymäkauden jälkeen vuotuiset kokonaiskustannukset olisivat valtiolle 32 miljoonaa markkaa. Kun koulukuraattorien ja koulupsykologien virkojen saattaminen valtionosuuden piiriin tapahtuisi jo vahvistetun valtakunnallisen suunnitelman sisältämien kiintiöiden puitteissa, ei tästä aiheutuvaa 15 miljoonan markan kustannusta voida kuitenkaan pitää varsinaisena lisäkustannuksena.

Esityksen vuotuiset kustannukset kunnille olisivat sen voimaantulon jälkeen 16 miljoonaa markkaa. Kun toisaalta nykyisten koulukuraattorien ja koulupsykologien virkojen saattaminen valtionosuuden piiriin merkitsee kunnille 15 miljoonan markan kustannussäästöä vuodessa, ei esitys kokonaisuudessaan aiheuta kunnallistaloudelle mainittavia vuotuisia lisäkustannuksia. Kertakaikkisena menoeränä nuorten asuntojen järjestäminen vuosina 1990—1992 aiheuttaa kuitenkin kunnille kustannuksia edellä mainitut 26 miljoonaa markkaa.

Tahdonvastaisten päätösten lisääntyvä alistaminen lääninoikeuteen sekä muutoksenhakumahdollisuuksien laajentaminen johtaa jossain määrin työmäärän kasvuun etenkin Uudenmaan lääninoikeudessa.

Elatustukea tultaisiin ehdotetun elatusturvain (122/77) 7 § muutoksen mukaan maksamaan noin 100:lle Suomessa asuvalle ulkomalaiselle perheelle. Tästä aiheutuisi kustannuksia kunnille vuosittain noin puoli miljoonaa markkaa, josta valtionosuus olisi puolet. Lapsilisälain muuttamisesta ei aiheudu lisäkustannuksia.

Oleellisia organisatorisia vaikutuksia nyt esillä olevien lakien muutoksista ei aiheudu.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Lastensuojelulaki

7 §. *Palvelujen kehittäminen ja kasvatuksen tukeminen.* Koulun sosiaalinen ja psyykkinen oppilashuolto muodostaa käytännössä jo nykyisin tärkeän osan nuorisohuollon kokonai-

suudesta. Nuorten ongelmat tulevat usein ensimmäisenä esiin juuri koulutyössä, jolloin ongelmiin voidaan puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa ja ilman leimaavia toimia. Siksi on tärkeätä, että koulun sosiaalinen ja psyykkinen oppilashuolto lakisääteistetään.

Ehdotettu muutos tulisi merkitsemään lähinnä koulukuraattorien ja koulupsykologien toi-

minnan tehostamista ja laajentamista. Ehdotettu säännös tähtää ennalta ehkäisemään sekä nykyistä paremmin havaitsemaan ja ratkaisemaan niitä sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia, joita oppilaan koulutyön yhteydessä ilmenee. Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan ohella tähän tavoitteeseen voidaan pyrkiä myös nykyistä tuntikehysjärjestelmää joustavasti hyväksi käyttäen, klinikkamuotoista opetusta tehostamalla, erityisopetusta kehittämällä, auttamalla kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat oppilaat voittamaan ongelmansa yksityisopetustakin hyväksi käyttäen sekä tehostamalla opintojen ohjausta.

Muiden sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen mukaisesti myös koulukuraattori ja -psykologitoiminta tulisi järjestää väestövastuuperiaatteen mukaisesti, jolloin on tärkeää, että mainitut viranhaltijat sijoittuvat osaksi muuta kouluyhteisöä ja että heidän tehtäväkenttensä määritellään sen mukaisesti. Lastensuojelun avohuollon tehtävänä on antaa koululle konsultatiivista ja työnohjauksellista apua sekä avustaa tarvittaessa eri tilaisuuksien ja keskustelupiirien järjestämisessä. Kun koulussa toimiva henkilöstö ei yksin enää selviä käsillä olevasta ongelmasta, tulee sen kääntyä sosiaalitoimiston lastensuojelun puoleen.

Sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon tarkemmasta järjestämisestä ehdotetaan säädettäväksi asetuksella. Asetuksella tulisi säätää edellä mainittua sijoituspaikkaa ja väestövastuuta koskevien seikkojen lisäksi myös koulukuraattorien ja -psykologien kelpoisuusehdoista, virkojen perustamisen ehdoista, tehtävistä, yhteistyövelvoitteista, vaitiolovelvollisuudesta sekä toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta. Sekä koulukuraattori- että koulupsykologitoiminnan hallinnollinen järjestäminen kunnassa voisi tapahtua kunkin kunnan ratkaisuna joko sosiaalilautakunnan tai koululautakunnan tai mahdollisen yhteishallinnon alaisuudessa.

Viime vuosina on koulukuraattoreilla ja koulupsykologeilla käynyt runsaat 20 000 oppilasta erilaisten ongelmien ja vaikeuksien vuoksi. Koulukuraattoreilla suurimman yksittäisen ongelmaryhmän on muodostanut koulunkäynnin laiminlyöminen, koulupsykologeilla oppimisvaikeudet. Pääosa ongelmista on selvitetty koulun käytettävissä olevin keinoin ja vain noin 10 prosentissa tapauksia on tarvittu koulun ulkopuolisia palveluja. Koulukuraattorien ja koulupsykologien työssä on ollut merkityksellistä se, että ongelmiin on voitu puut-

tua niiden varhaisvaiheessa ja niiden selviämistä on voitu seurata. Myös yhteydenpito opettajiin ja huoltajiin on voinut olla tiivistä. Koulun omien ratkaisumahdollisuuksien käyttämisen on puolestaan tehnyt mahdolliseksi se, että koulukuraattorit ja koulupsykologit tuntevat koulun ja soveltaessaan asiantuntemustaan pystyvät ottamaan huomioon sekä koulun että oppilaan tarpeet.

Lähinnä nuorten ja varhaisnuorten kehityksen tukemiseksi tarkoitettuna järjestelmä toimisi vakavampia ongelmia ja vaikeuksia ennalta ehkäisevänä järjestelmänä.

Ongelmia ja vaikeuksia ehkäisevä työ edellyttää kiinteää yhteyttä ja vaikutusmahdollisuutta kouluun. Ennaltaehkäisevä työ vähentää muiden tukitoimien ja erityisopetuksen tarvetta. Ongelmien varhainen toteaminen ja niiden edellyttämät toimet käyvät päinsä vain, jos koulukuraattoreiden ja koulupsykologien palveluja on saatavissa. Myös erityisopetusta saavat oppilaat tarvitsevat ongelmista selviytyäkseen monipuolista oppilashuollollista tukea. Oppilashuollollista tukea ja yhteyshenkilöä tarvitaan koulussa myös silloin, kun oppilas on ollut lastensuojelu- tai muiden tämänkaltaisten toimien kohteena, tai kun hän on ollut psykiatrisessa hoidossa.

Peruskoululain (476/83) 85 §:n edellyttämä huolenpito koulunsa päättäneistä erityisopetusta saaneista oppilaista merkitsee pääosin oppilashuollollisia toimia. Uutena ja erityisiä tukitoimia ja oppilashuollollisia palveluja tarvitsevana ryhmänä koulun piirissä ovat kehitysvammaiset. Muun muassa edellä mainitut tehtäväalueet edellyttävät, että kouluun sijoitetaan oppilashuoltohenkilöstöä, koulukuraattoreita ja koulupsykologeja.

10 §. *Lapsen edun selvittäminen ja lapsen puhevalta.* Lapsi on lastensuojeluasiassa aina asianosainen, mutta hänen oman puhevaltansa käyttöä on eri tilanteissa rajoitettu ikärajaa koskevilla säännöksillä. Hallintomenettelylaissa (598/82) ja voimassa olevassa lastensuojelulaissa lapsen yleisenä puhevaltaa koskevana ikärajana on 15 vuotta. Lapseksiottamista koskevassa laissa sekä lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevassa laissa 12 vuotta täyttänyt lapsi on katsottu niin kehittyneeksi, että hänen omalle mielipiteelleen ja tahdolle voidaan antaa keskeinen merkitys päätöstä tehtäessä ja sitä täytäntöönpanossa. Ehdotetulla 12-vuotiaan lapsen puhevallan käyttämistä koskevalla

säännöksellä on tarkoitus saattaa lapsen itsenäisen puhevallan käyttämistä koskeva ikäraja lastensuojelussa yhtenäiseksi edellä mainittujen lapsen yksityisoikeudellista huoltoa koskevien säädösten kanssa.

Tarkoituksena on, että 12 vuotta täyttänyttä lasta avustaisivat hänen puhevaltansa käyttämisessä ensisijaisesti lapsen vanhemmat ja hänen muut huoltajansa, joilla on myös rinnakkainen puhevalta lasta koskevissa asioissa. Toisaalta jo pelkkä lastensuojelun tarve heijastaa usein ristiriitaa lapsen ja vanhempien välillä, mikä rajoittaa vanhempien mahdollisuutta toimia lapsen edun ajajina. Lastensuojeluasioissa lapsen edun valvominen kuuluu näissä tilanteissa ensisijaisesti lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Tätä seikkaa on tahdottu entisestään korostaa ehdottamalla liitettäväksi 2 momenttiin sitä koskeva lisäys.

Pykälän 2 momentin lisäys korostaa erityisesti sitä, että vastaavalla sosiaalityöntekijällä on kokonaisvastuu lapsen edun toteuttamisessa. Lapsen edun ajajana mainitun viranhaltijan on voitava toimia pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti myös sosiaalilautakuntaan päin, mistä syystä on tärkeätä, että tehtävä on annettu viranhaltijalle suoraan lain nojalla. Joissakin tilanteissa sosiaalityöntekijä saattaa nykykäytännön mukaan toimenpiteillään tulla esteelliseksi osallistumaan lasta koskevan asian käsittelyyn sosiaalilautakunnassa (hallintomenettelylain 10 § 6 k). Nyt kysymyksessä olevalla järjestelyllä on tarkoitus tehdä mahdolliseksi se, että sosiaalityöntekijä voi edelleen hoitaa myös hänelle kuuluvat muut sosiaalitoimen tehtävät. Tässä säädetty lapsen edun valvonta-tehtävä ei siis tee sosiaalityöntekijää esteelliseksi lapsen asioiden käsittelyssä sosiaalilautakunnassa.

Siinäkin tilanteessa, että sosiaalityöntekijän ja nuoren välillä vallitsee oleellinen näkemysero lastensuojelutoimien tarpeellisuuden tai muun asioiden hoidon suhteen, on sosiaalityöntekijän avustettava nuorta hänen puhevaltansa käytössä. Mikäli näkemysero koskee lapsen oikeudelliseen asemaan liittyviä päätöksiä, niiden muuttamista tai niiden pohjalta tehtäviä valituksia, merkitsee avustaminen lähinnä sitä, että sosiaalityöntekijä ohjaa nuoren kunnallisen oikeusavustajan tai muun lainkäyttöön perehtyneen asiantuntijan puoleen riittävän oikeudellisen avun saamiseksi.

Useissa kunnissa on päätösvaltaa yksilöhuoltoa koskevissa asioissa siirretty sosiaalihuolto-

lain (710/82) 12 §:n mukaisesti viranhaltijoille. Niinpä sosiaalityöntekijät saavat eräissä tapauksissa päättää lähes kaikista lasta koskevista asioista. — Kun sosiaalityöntekijän tehtäviä lapsen asioiden hoitajana nyt laajennetaan, olisi ristiriitojen välttämiseksi tarpeen siirtää päätöksenteko merkittävissä asioissa, kuten lapsen huoltoa, huostaanottoa ja 13 §:n mukaista asumista koskevissa asioissa sosiaalityöntekijältä esimiestasolle. Se selkiyttäisi entisestään sosiaalityöntekijän roolia lapsen asiamehenä.

Jos lapsen ja huoltajan välillä vallitsee eturistiriita niin, että tilanteessa joudutaan hakemaan lapselle uskotun miehen määräämistä holhouslain mukaisesti, voi vastuullinen sosiaalityöntekijä tai perheneuvoja toimia mainittuna uskottuna miehenä.

11 §. *Menettely.* Säännöksellä pyritään turvaamaan odottavalle äidille välttämättömät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja ehkäisemään siten lapsen mahdollista vammautumista sikiökaudella. Kun äitiys- ja lastenneuvolatoiminta on maassamme järjestetty ensisijaisesti terveydenhuollon toimesta, kuuluu säännöksessä tarkoitetun tehtävän hoitaminen ensisijaisesti terveydenhuollon piiriin.

Säännöksen tehtävänä on tarjota riittävän varhainen tuki esimerkiksi odottavan äidin päihdeongelman poistamiseksi ja siitä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi. Tämä voi tapahtua joko yksilö- tai ryhmäkohtaisen tuen avulla. Tuen tarpeen synnyttäjänä voi myös olla puutteellinen asuminen tai kyvyttömyys taikka mahdollisuuksien puute huolehtia omasta ja syntymättömän lapsen hyvinvoinnista, jolloin ongelman ratkaisemiseksi edellytetään viranomaisilta yli sektorirajojen menevää yhteistyötä.

Kysymyksessä on avohuollon tukitoimi, johon ei voida ryhtyä asiakkaan tahdon vastaisesti.

13 §. *Sosiaalipalvelut ja muut tukitoimet.* Avohuollon tukitoimien ensisijaisuuden korostamiseksi säännöksen nykyinen 1 momentti ehdotetaan korvattavaksi kuntaa sitovalla velvoitteella, jonka mukaan lastensuojelun tarpeen aiheuttanut riittämätön toimeentulo, puutteellinen asuminen tai asunnon puuttuminen tulee kunnan viivytyksettä korjata lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Kunta ei ole tällöin toiminnassaan sidottu kunnallisesta toimeentulotuesta annettuihin normeihin eikä asumisen järjestämistä koskeviin yleisiin ohjei-

siin, vaan sitova velvoite on täytettävä viivytyksettä ja tuen on oltava riittävää puutteen poistamiseksi tämän lain nojalla. — Riittämättöm toimeentulo tai puutteellinen asuminen ei ole missään tilanteessa peruste lapsen huostaanottamiselle.

Puutteelliset asumisolot ja asunnon puuttuminen ovat pitkään olleet lisäämässä tarvetta lasten ja nuorten huostaanottoihin tavalla, jota ei voida pitää perusteltuna sen enempää lasten ja perheiden eikä myöskään yhteiskunnan kannalta. Lapsen ottamisella sosiaalilautakunnan huostaan ei voida eikä ole oikeudenmukaista pyrkiä paikkaamaan asunnon puuttumista tai puutteellisia asumisololoja, vaan viimeksi mainitut ongelmat on ratkaistava kunnan asunto- ja sosiaalipoliittisin keinoin.

Asuntotilanteen kiristyminen etenkin vuokra-asutomarkkinoilla lisää painetta myös kunnallisia vuokra-asuntoja kohtaan. Tällöin joudutaan joidenkin henkilöiden tai perheiden tarpeet asettamaan etusijalle toisiin nähden. Tätä edellyttävät muun muassa asunto-olojen kehittämistä koskevan lain (919/85) säännökset (5 §). Epätydyttävistä asumisololoista johtuvan perheen hajoamisuhan edessä, jota huostaanoton uhka aina merkitsee, pyritään nämä lapset ja perheet asettamaan ensisijaiseen asemaan yhteiskunnan järjestämän asunnon tarvitsijoina.

Säännöksellä on tarkoitettu täsmentää sosiaalihuoltolain 27 §:n säännöstä yhden kohdeyhmän eli lastensuojelutoimien kohteeksi joutuneiden perheiden ja nuorten osalta sekä lisätä säännöksen sitovuutta. Säännöksellä ei ole tarkoitettu siirtää asuntoviranomaisille ensisijaisesti kuuluvaa vastuuta asuntopoliittisista toimista eikä ohjata kuntia hallinnollisten ratkaisujen osalta kaavamaisiin ratkaisuihin vaan jätetty niille vapaat kädet mainitun velvoitteen täyttämiseen.

Säännös velvoittaa kunnan ja sosiaalilautakunnan ryhtymään viivytyksettä toimiin tyydyttävien asumisololojen tai asunnon järjestämiseksi huostaanottonuhan edessä olevalle perheelle tai itsenäistyvälle nuorelle silloin, kun tilanteen pääasiallisena syynä on puutteellinen asuminen tai asunnon puute. Kun ongelman poistaminen tai korjaaminen edellyttää itsenäisen asumisen tai kodin ulkopuolella tapahtuvan tuetun asumisen järjestämistä nuorelle, tulee tämän luonnollisesti tapahtua yhteisymmärryksessä sekä nuoren että hänen huoltajansa kanssa. Jos jompi kumpi edellä mainituista

vastustaa nuoren asumisen järjestämistä kodin ulkopuolella, voidaan siihen ryhtyä vain huostaanottotoimien nojalla. Itsenäistymässä olevalla nuorella, joka ennen 18-vuotiaan on ollut lastensuojelun asiakkaana, tarkoitetaan niitä alle 21-vuotiaita henkilöitä, jotka ennen täysikäisyyttään ovat olleet lastensuojelun palvelujen ja tukitoimien kohteena muutoin kuin tilapäisluonteisesti.

Lastensuojelun tukitoimena annettavilla terapiapalveluilla tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa mainittujen kasvatus- ja perheneuvontapalvelujen ohella myös kehittyvän äitiys- ja lapsineuvonnan tarjoamia ohjaus- ja hoitotoimia sekä erityisesti mielenterveys- tai päihdeongelmasta kärsivien nuorten auttamiseksi tarkoitettuja yksilö- ja ryhmäterapien muotoja.

14 §. *Perhehoito ja laitoshuolto tukitoimena.* Nykyisen lain 14 § on saanut käytännössä sovellutuksia, jotka merkitsevät lapsen huostaanottamista 16 §:ää lievemmillä edellytyksillä. Tämä ei ole ollut säännöksen käyttötarkoitus, vaan sitä on tarkoitettu sovellettavaksi erityisesti tilanteissa, joissa lapsen ohella myös huoltaja tai koko perhe on aktiivisen kuntoutuksen tarpeessa eli tilanteissa, joissa lapsen ohella myös toinen tai molemmat perheen aikuisista aiotaan kuntouttaa kodin ulkopuolella. Ehdotetulla säännösmuutoksella pyritään palauttamaan säännöksen alkuperäinen käyttötarkoitus.

Säännöksen voimassaoloaikana sitä on kuitenkin sovellettu menestyksellisesti eräissä nuorten kasvatuksen tukemiseen tähtäävissä tilanteissa. Tältä osin säännösmuutoksella vahvistetaan olemassa oleva käytäntö.

Koska 12 vuotta täyttänyt nuori käyttää itse puhevaltaa hänen huoltoaan koskeissa asioissa, edellyttää avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoittaminen hänen suostumustaan. Jos nuori peruu suostumuksensa sijoituksen kestäessä, on sijoitus välittömästi lopetettava. Vastaava vaikutus on myös sillä, että huoltaja peruuttaa suostumuksensa, koska hänellä huoltajuutensa nojalla on valta päättää nuoren asumisesta ja oleskelusta.

Pykälän mukainen sijoitus eroaa yksityisestä sijoituksesta siinä, että tässä sosiaalilautakunta osoittaa hyväksymänsä perheen tai laitoksen sekä tekee päätöksen sijoittamisesta. Yksityisessä (kasvatillapsi-) sijoituksessa sijoituspaikan valitsee ja sijoittamisesta päättää lapsen huoltaja taikka nuori itse huoltajansa suostumuksella. Jos viimeksi mainittu sijoitus tapah-

tuu sosiaalilautakunnan tietämättä, on siitä viipymättä ilmoitettava sosiaalilautakunnalle (lastensuojelulain 41 §).

Pykälän mukaisen sijoituksen tarkoituksena on aina lapsen, nuoren, hänen vanhempansa tai huoltajansa taikka sen henkilön kuntouttaminen, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on. Tätä tarkoitusta yksityisoikeudellisella sijoituksella ei välttämättä tavoitella. Mainittu kuntouttamistarkoitus erottaa 14 §:n mukaisen sijoituksen myös pelkästä asumisen tukemisesta tehdystä ratkaisusta (13 §:n 1 momentti). Käytännössä tukiasumisen järjestäminen ja 14 §:n mukainen sijoitus saattavat toimenpiteenä olla hyvinkin lähellä toisiaan silloin, kun asumisratkaisuun liitetään tukihenkilön tai tukiperheen taikka terapian järjestäminen nuorelle.

Kun kysymys on alle 12-vuotiaasta lapsesta, ei lapsen sijoittaminen yksin edes lastensuojelullisin perustein kodin ulkopuolelle tule tämän säännöksen nojalla pääsääntöisesti kysymykseen. Säännöksen mukaiseen sijoitukseen voidaan kuitenkin ryhtyä enintään kolmen kuukauden ajaksi silloin, kun lapsen huolenpito yksityisin toimin estyy huoltajan tai sen henkilön sairauden johdosta, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on, taikka muun vastaavan syyn tähden. Jos sairaus tai muu vastaava syy näyttää jatkuvan yli kolme kuukautta, on sosiaalilautakunnan ryhdyttävä tarvittaessa lastensuojelulain 16 §:n mukaisiin huostaanotto-toimiin silloin, kun edellytykset siihen ovat olemassa. Päätöstä, joka saman huolenpidon esteen johdosta jatkaisi lapsen sijoitusta 14 §:n nojalla yli kolmen kuukauden, sosiaalilautakunta ei ole oikeutettu tekemään, vaan määräajan tullessa täyteen päätös raukeaa.

Sairauteen rinnastuvia muita vastaavia syitä ovat sellaiset syvät ristiriitatilanteet perheessä tai vaikeat erokriisit, jotka estävät pitämästä huolta lapsesta ilman, että huostaanoton edellytykset kuitenkaan ovat olemassa. Tällaisina syinä saattavat tulla kysymykseen myös eräät lapsesta huolta pitävästä henkilöstä itsestään riippumattomat huolenpidon esteet.

Säännös kohdistuu lastensuojelullisin perustein tapahtuvaan sijoittamiseen, johon perusteet ovat lastensuojelulain 12 §:ssä. Lapsen sairaus ei vielä sinällään ole tällainen peruste. Lapsen tarvitessa terveydenhuollollista apua vanhemmat ja huoltajat yleensä itse hakevat tuota apua ja myös ratkaisevalla tavalla vaikuttavat hoitopaikan sekä hoitotoimien valin-

taan. Kun lapsi näin sijoitetaan esimerkiksi sairaalaan saamaan tarpeellista hoitoa, ei kysymyksessä ole lastensuojelullisin vaan terveydenhoidollisin perustein tapahtuva sijoittaminen.

Lastensuojelulliset perusteet nousevat esiin, kun vanhemmat laiminlyövät terveydenhuollollisen avun hankkimisen tai jopa aktiivisesti pyrkivät estämään tarpeellisen hoidon. Kun lastensuojeluviranomainen sitä vastoin joutuu järjestämään vanhempien sijasta lapsen hoidon tai tutkimuksen terveydenhuollon laitoksessa tai toimintayksikössä, kysymykseen tulee joko lastensuojelulain 14 §:n nojalla tapahtuva tai huostaanottoon perustuva sijoitus.

Säännöksessä mainittua kolmen kuukauden määräaikaa ei sovelleta silloin, kun pieni lapsi seuraa vanhempansa mukana hoitolaitokseen, vaan sijoitus saattaa tällöin tapahtua säännöksen ensimmäisen lauseen perusteella.

16 a §. *Sosiaalihallituksen lupa*. Lakiin esitetävän uuden säännöksen tarkoituksena on saattaa valtion koulukoteihin rinnastettavien yksityisten laitosten toiminta samalla tavoin sosiaalihallituksen tehostettujen valvontatoimien kohteeksi kuin mihin toimiin valtion koulukotien osalta ryhdyttiin 1 päivänä heinäkuuta 1988 voimaan tulleen valtion kasvatuslaitoksista annetun asetuksen 1 ja 2 §:n muuttoksella.

Useat selvitykset ja tutkimukset ovat osoittaneet, että lastensuojelulasten kohdalla on monasti toteutettu heidän huollon ja kuntoutumisen kannalta epätarkoituksenmukaista laitoksesta toiseen siirtämistä. Säännöksen eräänä tarkoituksena on ohjata kuntia lisäämään ja kehittämään sellaisia lastensuojelun toimenpiteitä ja sijaishuoltoratkaisuja, joilla lasta voidaan myös vaikeissa tapauksissa tukea ja kuntouttaa mahdollisimman lähellä hänen totuttautua asuinympäristöään. Samalla pyritään myös hillitsemään laitostierrettä, jossa monet koulukoteihin nykyisin määrättävät nuoret ovat.

Säännös asettaa sosiaalihallituksen tehtäväksi valvoa nykyistä tarkemmin laitoksissa aikaisemmin hoidettujen ja niissä hoidossa olevien lasten sijoittamista koulukotiin tai vastaavaan laitokseen. Sosiaalihallituksen tehtävänä on tarkistaa uuden sijoituksen tarkoituksenmukaisuus ja tarvittaessa myös estää lapsen edun vastainen siirto toiseen laitokseen. Säännös kohdistuu yhtä lailla valtion koulukoteihin

kuin myös niihin rinnastettaviin yksityisiin lastensuojelulaitoksiin tapahtuviin siirtoihin.

Toisaalta säännöshdotuksella pyritään edistämään alueellisen lastensuojelun ja nuoriso-huollon kehittymistä sekä vähentämään maantieteellisen etäisyyden avulla tapahtuvia nuorten liiallisia eristämisiä asuinympäristöstään ja kodistaan. Kauaksi tapahtuvat koulukotisijoitukset johtavat nykyisin toisaalta vanhempien liialliseen etääntymiseen nuoresta ja myös nuoren muiden myönteisten ihmissuhteiden katkamiseen koulukotisijoituksen aikana, mikä vaikeuttaa nuoren kotiinpaluuta. Vaikka etäisyys kotiympäristöstä ei sinällään haittaisi nuoren kuntoutumista, tekee matkan aiheuttama eristyttyminen kotiloista ja tutusta ympäristöstä paluun haavoittavaksi.

Toisinaan kuitenkin esiintyy tilanteita, joissa etäisyys on perusteltua. Näin on muun muassa silloin, kun samasta ympäristöstä lähteneet nuoret vaikeuttaisivat samaan laitokseen sijoitettuna toistensa kuntoutumista. Heidät on tällöin tarkoituksenmukaista sijoittaa eri laitoksiin.

Sosiaalihuollituksen on käsiteltävä kiireellisesti sille osoitettu lupahakemus. Sosiaalihuolto voi päätöksessään esittää lupaa hakeneelle laitokselle ja sen kautta edelleen sosiaalilautakunnalle tiedoksi oman ehdotuksensa tarkoituksenmukaisesta sijoituksesta, joka kuitenkin on ymmärrettävä vain suositusluonteiseksi kannanotoksi.

Niillä laitoksilla, jotka tässä säännöksessä rinnastetaan koulukoteihin, tarkoitetaan lähinnä Lausteen perhekuntoutuskeskusta ja erityiskoulua sekä Pohjolakotia.

17 §. *Kuuleminen ja päätöksen alistaminen.* Säännöshdotuksella pyritään painottamaan sitä, että pienikin lapsi on tosiasiasa asianosainen itseään koskevassa lastensuojeluasiassa ja että hänen omat toivomuksensa ja mielipiteensä tulee selvittää erityisesti huostaanottoon ja sijaishuoltoon liittyvissä sekä huostassapidon lopettamista koskevissa päätöksissä, jotka varsin ratkaisevasti vaikuttavat lapsen tulevaan kehitykseen. Säännöshdotuksessa mukaan lukien sen otsikko on luovuttu yleisestä asianosaikäsitteen käytöstä. Samalla on määritely erikseen ne henkilöt, joita päätöksenteon yhteydessä on kuultava ja joille on selvitettävä heidän oikeutensa muutoksenhakuun, sekä toisaalta ne, joiden vastustus johtaa päätöksen alistamiseen lääninoikeuteen.

Kuultavien piiri on laajennettu kattamaan ne henkilöt, joiden edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta päätettävässä asiassa on kysymys, kuitenkin sillä rajoituksella, ettei kuulematta jättäminen johda asian alistamiseen lääninoikeuteen silloin, kun henkilö ei ole pitkäkköön aikaan pitänyt yhteyttä lapseen tai hänen asuinpaikkaansa ei voida kohtuullisin toimenpitein selvittää. Jos henkilölle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi eikä hän ole käyttänyt tätä tilaisuutta hyväkseen, ei tämä aiheuta päätöksen alistamista lääninoikeudelle. Myös päätökset, joissa kuulematta jättäminen aiheuttaa niiden alistamisen lääninoikeuden vahvistettavaksi, on rajattu koskemaan vain huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltosijoitusta. Asiassa kuultavien piiri on haluttu saattaa laajaksi sen johdosta, että asiassa aina selvitetäisiin viran puolesta myös huollosta erotetun vanhemman taikka lapsesta muutoin huolta pitäneen henkilön mielipide siitä, voisiko hän mahdollisesti vastata lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaisuudessa. Henkilöllä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on, tarkoitetaan kasvattivanhempaa lähinnä silloin, kun lapsi ensi kerran otetaan huostaan ja sijoitetaan sijaishuoltoon sekä sijaisvanhempaa lähinnä niissä tilanteissa, joissa lasta ollaan sijoittamassa toiseen sijaiskotiin taikka lakkauttamassa hänen huostassapitoaan.

Myös 12 vuotta täyttänyt lapsi käyttää itse puhevaltaa näissä huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista sekä huostaanoton lopettamista koskevissa asioissa, mikä merkitsee, että myös häntä on kuultava hallintomenettelylain 15 §:n mukaisesti. Tämän lisäksi päätös on annettava lapselle tiedoksi ja hänellä on oikeus muutoksen hakemiseen asiassa, mikä on lapselle samoin kuin muillekin kuultaville henkilöille valitusosoituksen antamisen lisäksi selvitettävä niin, että nämä sen ymmärtävät. Jos lapsi ilmoittaa halukkuutensa muutoksenhakuun, on vastaavan sosiaalityöntekijän avustettava lasta valituksen tekemisessä taikka ohjattava lapsi saamaan riittävää oikeudellista apua. 12 vuotta täyttäneen lapsen vastustus voi siten aikaansaada muutoksen sosiaalilautakunnan päätökseen joko alustusmenettelyn tai muutoksenhaun kautta.

Henkilön kuulemisen ja päätöksen tiedoksi-antamisen tulee tapahtua siten, ettei asiakassuhteen luottamuksellisuus siitä vaarannu eikä lapsen vanhemman tai muun henkilön salassapidettävä tieto välity muille.

Ellei alistus tapahdu 30 päivän määräajan kuluessa, huostaanottopäätös raukeaa.

18 §. *Kiireellinen huostaanotto.* Niiden tilanteiden karsimiseksi, joissa kiireellinen huostaanotto on jatkunut kuukausia ilman, että asiassa on tehty 16 §:n edellyttämiä selvityksiä ja niiden vaatimia ratkaisuja, esitetään että kiireellisen huostaanoton kesto rajoitettaisiin enimmillään 30 päivään. Ennen sitä on tehtävä ratkaisu eri lastensuojelun toimien tarpeellisuudesta. 30 päivän määräaika lasketaan kiireellistä huostaanottoa koskevan päätöksen tekemisestä.

22 §. *Sijaishuolto.* Hyvin nuorena koulukotiin sijoitettu lapsi joutuu usein viettämään koulukodissa monia vuosia. Pitkäaikainen laitossijoitus luo pitkäjänteisen mahdollisuuden lapsen kuntouttamiseen. Samalla se kuitenkin myös etäännyttää lapsen niistä tottumuksista, joita myöhempi laitoksen ulkopuolinen elämä edellyttää.

Koulukotiin alle 12-vuotiaana otetut lapset ovat yleensä varsin häiriintyneitä. Heidän huoltonsa ja kuntoutuksensa järjestämisessä tarvitaan poikkeuksetta eri viranomaisten tehostettuja toimenpiteitä, jotka voidaan lapsen edun paremmin turvaavalla tavalla toteuttaa hänelle tutummassa ja hänen vapauksiaan vähemmän rajoittavassa kasvuympäristössä. Näiden lasten hyväksi olisi tehtävä julkisen huollon avulla nykyistä huomattavasti enemmän ja lisäksi sellaisella tavalla, että muut toimenpiteet korvaavat koulukotisijoituksen tarpeen. Tämän vuoksi ehdotetaan, ettei alle 12-vuotiaasta lasta saa sijoittaa koulukotiin tai siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen. Myös tässä säännöksessä tarkoitetaan koulukoteihin rinnastettavilla yksityisillä lastensuojelulaitoksilla Lausteen perhekuntoutuskeskusta ja erityiskoulua sekä Pohjolakotia.

27 §. *Perhehoidon järjestäminen.* Perhehoidon lisääminen ja sen toimintaedellytysten parantaminen sekä perhehoidolle asetettavien ehtojen tarkentaminen ovat edelleen tärkeitä tavoitteita lastensuojelua kehitettäessä. Asumisväljyyden kasvu on antanut aikaisempaa paremmat mahdollisuudet järjestää perhehoitoa yhä enemmän myös kaupungeissa, kunhan vain hoidon muut edellytykset turvataan.

Pykälän 1 momentin säännöksellä on tarkoitus lähinnä nostaa nyt asetustasoisesti säädetty perhehoidon järjestämistä koskevat ehdot lain tasolle ja siten lisätä niiden sitovuutta.

Lastensuojelun laitoshuollon kustannukset ovat nykyisin laitoksesta riippuen 350—1000 markkaa päivältä eli 10 000—30 000 markkaa kuukaudessa lasta kohden. Perhehoidon kustannukset jäävät nyt 10—30 prosenttiin edellä mainituista menoista. Sikäli kuin nämä hoitomuodot voivat tulla kysymykseen toistensa vaihtoehtoina, on perhehoito jo puhtaasti taloudellisesti tarkasteltuna laitoshuoltoa edullisempi vaihtoehto. Vaikka perhehoidon kulkukorvauksia, palkkioita ja muita etuuksia oleellisesti nykyisestä korotettaisiin, olisi perhehoidon suhteellinen edullisuus edelleenkin ilmi-selvää. Mikäli mainittuja etuuksia parantamalla voitaisiin korvata nykyistä laitoshuoltoa, sillä saataisiin aikaan jopa säästöä julkistalouden kannalta. Kulukorvausten, palkkioiden ja muiden etuuksien laajentaminen on erityisen perusteltua sen vuoksi, että lastensuojelun sijaisperheistä on edelleenkin suuri puute, joka taas keskeisiltä osin johtuu perhehoitajien lakisääteisen sosiaaliturvan ja muiden oikeuksien puutteellisuudesta.

Pykälän 1 momentin säännöksen yksityiskohtaisesta sisällöstä on tarkoituksenmukaista säätää asetuksella. 1 kohdan osalta tulee tällöin erityisesti painottaa, että perhehoitosopimukseen liitettäisiin tarkemmat ehdot riittävästä lapselle tulevista käyttövaroista sekä niiden maksamisesta. 1 ja 2 kohdassa mainittujen toimien tarkennukseksi asetukseen tulee sisällyttää säännökset myös sijaisperheen valmennuksen, koulutuksen ja lomien järjestämisestä, lapsen ja perheen tarvitsemista sosiaalipalveluista sekä yhteydenpitotavoista lapsen vanhempien ja lapselle läheisten henkilöiden kanssa.

Asetuksella on tarkoitus määritellä maksettavien kulkukorvausten ja palkkioiden perusteista sekä ylä- ja alarajoista yleisesti ja erikseen silmällä pitäen niitä tilanteita, joissa lapsi tai nuori on erityisen vaikeasti hoidettava tai vaatii sijaisvanhemmiltaan erityistä huomiota ja huolenpitoa. Sosiaalihuollon valtakunnallisissa suunnitelmissa on tähän asti säännelty valtionosuuteen oikeuttavien kulujen ylärajasta. Asetukseen voitaisiin myös ottaa säännös siitä, ettei palkkiota hoidosta makseta sijaisvanhempana omaa lastaan hoitavalle henkilölle.

34 §. *Sosiaalilautakunnan tehtävät jälkihuollon järjestämisessä.* Puutteellisuudet jälkihuollossa tai jälkihuollon toimimattomuus ovat edelleenkin erityisinä huolenaiheina lastensuojelua järjestettäessä. Säännöstä on joissakin

tilanteissa tulkittu nyt niin, ettei jälkihuollon järjestämisvelvollisuutta ole, jollei lapsi tai nuori huostaanoton päättymisen jälkeen edelleen ole lain 12 §:n tarkoittamien välittömien avohuollon tukitoimien tarpeessa. Tällainen tulkinta ei vastaa lapsen sijaishuollon kuntoutustavoitteita eikä itsenäistyvän nuoren tarpeita.

Säännöksen velvoittavuutta pyritään lisäämään korostamalla, että sijaishuollossa olleelle lapselle tai nuorelle on aina järjestettävä jälkihuolto. Vastuullinen kunta jälkihuollon järjestämiseen on se kunta, jossa lastensuojelun tarve on aiemmin ilmennyt ja joka on sijaishuollonkin järjestänyt ja kustantanut. Vastuullisesta kunnasta säädetään tarkemmin lain 45 §:ssä.

Säännökseen on otettu lähinnä informatiivisessa tarkoituksessa lain 3 §:stä ilmenevä seikka, että jälkihuolto ulottuu nuoren 21 ikävuoteen asti.

Poikkeustilanteissa lapsen edun mukaista saattaa olla siirtää lapsen huolto vanhempien sijasta sijaisvanhemmille. Tällainen huollon siirto merkitsee, että huostassa pitämisen perusteita ei enää ole olemassa ja että huostassa pitäminen tulee lakkauttaa. Normaalisti huostassa pitämisen lakkauttaminen merkitsee myös sijaishuoltokorvausten lakkaamista. Käytännössä juuri viimeksi mainittu seikka on estänyt tällaiset huollon siirrot silloinkin, kun ne olisivat olleet lapsen edun mukaisia.

Ehdotetulla lainmuutoksella velvoitettaisiin kulukorvauksen maksamisen sekä muun tarpeellisen tuen antamisen lapsen huollon saaneelle sijaisperheelle sekä näiden jatkaminen vielä jälkihuollonakin aina lapsen 21 ikävuoteen asti. Sijaishuoltoon liittyvää palkkiota sen sijaan säännösehdotus ei näissä tilanteissa enää edellytä maksettavaksi. Sosiaalilautakunnan on edellytetty sopivan sijaisvanhempien kanssa mainittujen korvausten ja tukimuotojen jatkamisesta tai muuttamisesta lapsen huollon siirtymässä sijaisvanhemmille, jotta mahdolliset muutokset eivät tulisi viimeksi mainituille yllätyksenä.

35 ja 36 §. *Muutoksenhaku; muutoksenhaku alistettavasta päätöksestä.* Käytännössä on ilmennyt epäselvyyttä sen suhteen, keitä kulloinkin on pidettävä asianosaisina ja keillä on puhevalta asiassa. Vaikeudet koskevat erityisesti lapsen huostaanottoon ja sijaishuoltoon liittyviä muutoksenhakutilanteita. Tämän vuoksi on katsottu tarpeelliseksi erikseen lue-

tella ne henkilöt tai henkilötahot, joilla on muutoksenhakuoikeus lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista sekä huostassapidon lakkaamista koskevissa asioissa. Muutoin muutoksenhakuoikeus ratkaistaan yleisten puhevallan määräytymisperiaatteiden ja lastensuojelulain erityissäännösten nojalla (10 §).

Muutoksenhakuun ovat aina oikeutettuja 12-vuotias lapsi ja hänen huoltajansa, joilla on puhevalta lastensuojelua koskevissa asioissa. Sen lisäksi on edellä mainittujen päätösten osalta varattu mahdollisuus muutoksenhakuun niille, joita päätöksen johdosta on hallintomenettelylain 15 §:n mukaisesti kuultava ja joille päätös on lastensuojelulain 17 §:n mukaan annettava tiedoksi. Näitä henkilöitä ovat lapsen huollosta erotettu vanhempi sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on. Lapsen kasvatusvanhempaa on siten pidettävä muutoksenhakuun oikeutettuna henkilönä ainakin lapsen huostaanottoa ja ensimmäistä sijaishuoltoon sijoittamista koskevissa tilanteissa. Säännös antaa sijaisvanhemmille oikeuden muutoksenhakuun, kun lasta ollaan siirtämässä heiltä pois uuteen sijaisperheeseen tai kun huostaanottoa ollaan lakkauttamassa.

37 §. *Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen.* Jotta 13 §:n 1 momentissa säännelty velvollisuus torjua lastensuojelun toimien kohdeksi joutuneen lapsen ja perheen tilaan tai asumiseen liittyvät puutteet saisi siinä tarkoitettua sitovan velvoitteen luonteen, on tarkoituksenmukaista poistaa asiaan liittyvät muutoksenhaun rajoitukset. Valitusoikeuden salliminen korostaa näiden toimien ensisijaisuutta suhteessa kodin ulkopuolella tapahtuvaan sijaishuoltoon sekä vahvistaa asiakasperheen oikeusturvaa.

45 §. *Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestämisestä vastuussa oleva kunta.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä määriteltäisiin myös lapselle tai nuorelle annettavan jälkihuollon järjestämisestä vastaavasta kunnasta. Ehdotuksen mukaan vastaisi jälkihuollon järjestämisestä sekä siitä aiheutuvista kustannuksista se kunta, joka on ollut velvollinen sijaishuollon järjestämään. Säännöstä on selvennetty myös niin, että lapsen sijaishuollon järjestämis- ja kustannusvastuu on säädetty sille kunnalle, jossa lapsella on ollut väestökirjallaissa tarkoitettu kotipaikka huostaanoton ja sijaishuollon tarpeen syntymishetkellä.

Toiseen kuntaan sijoitetun lapsen on usein ollut vaikeata saada tavanomaisimpiakin sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja, kuten terveyskeskus- ja sairaalapalveluja, päivähoitoa tai kasvatus- ja perheneuvonnan palveluja oleskelukunnassa. Säännöksellä veloitetaan oleskelukunta antamaan lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet yhteistyössä vastuussa olevan kunnan kanssa. Oleskelukunnan tulee järjestää tarvittavat palvelut kuntaan sijoitetulle lapselle yhtäläisin perustein kuin kunnassa kirjoilla olevalle lapselle. Toisaalta säännöksestä on poistettu viittaus sosiaalihuoltolain 16 §:ään, jotta estettäisiin lapsen tai nuoren siirto tutuksi käyneestä ympäristöstä kustannusvastuussa olevaan kuntaan pelkästään taloudellisten tekijöiden johdosta.

46 §. Maksut ja käyttövarat. Kun kysymyksessä ovat tavallisesti erityisissä taloudellisissa ja sosiaalisissa vaikeuksissa olevat perheet, ei perintätoimiin tulisi lainkaan ryhtyä, ellei siihen ole riittäviä perusteita. Perinnästä tulisi pidättäytyä erityisesti kun kysymys on avo- huollon tukitoimista, samoin yleensä silloin kun kysymys on lapsen huolenpidosta vastaavaa henkilöstä ja tarkoituksena on lapsen myöhemmin tapahtuva kotiuttaminen. Perintäpäätöksillä ei tule vaikeuttaa lapsen myöhempiä kotiutumista. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös jälkihuoltana annettusta laitoshuollosta tai perhehoidosta voidaan periä lastensuojelukustannusten korvaamiseksi maksua lapsen 18 ikävuoteen saakka. Samalla ehdotetaan täsmennettäväksi niitä periaatteita, kuinka vanhemmilta perittävän maksun suuruus määritellään. Ehdotuksen mukaan vanhemmilta perittävän maksun tulee olla suuruudeltaan enintään saman suuruinen kuin heidän vastuunsa lapsensa elatuksesta olisi lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) 1—3 §:n perusteella. Maksu voidaan määrätä alhaisemmaksi tai se voidaan jättää vahvistamatta, kun vanhempien kuntouttaminen, muut huollolliset tai sosiaaliset syyt antavat tähän aiheen. Samoista syistä maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa.

Koska lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että elatustukea ei suoritettaisi sinä aikana, jolloin muutoin elatustukeen oikeutettu lapsi on sosiaalilautakunnan huostassa, ei sosiaalilautakunnalla olisi edellä mainitun lain 20 §:ssä säädettyä valtuutusta nostaa ja periä

tuona aikana erääntyviä elatusapumaksuja. Tämän johdosta pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säädettäväksi sosiaalilautakunnalle vastaava valtuutus nostaa ja periä lapselle tulevat elatusapumaksut siltä ajalta, jolloin lapsi on sosiaalilautakunnan huostassa ilman, että elatusvelvolliselle vahvistettaisiin elatusavun suuruinen sosiaalipalvelumaksu. Koska vanhempi vastaa lapsen elatuksesta aiheutuvista kustannuksista vahvistetun elatusavun määrällä, ei maksua tuolloin tarvitse vahvistaa vanhemman suoritettavaksi. Sosiaalilautakunnalla olisi suoraan lain perusteella oikeus nostaa ja periä maksua vahvistamattakin vanhemman suoritettavaksi vahvistettu elatusapu. Säännöksen tarkoituksena on, ettei elatusvelvollisuuden täyttämistä voitaisi vaatia elatusvelvolliselta kahteen kertaan, ensin kunnan toimesta lastensuojelun maksujen kattamiseksi ja sitten toistamiseen elatusapuna lapselle. Lapsen käyttövarojen ja muiden kunnalle aiheutuvien kustannusten kattamisen jälkeen ylijääväosuus on tilitettävä elatusmaksuun oikeutetulle henkilölle.

On tärkeätä, että kodin ulkopuolelle sijoitetujen lasten käyttövaroista annetaan yhtenäiset valtakunnalliset normit. Tämä on tärkeätä jo yksin lasten keskinäisen tasa-arvon kannalta. Toisaalta yksityiskohtaisen sääntelyn vaikeus ja elämäntilanteiden nopea muuttuminen vaikeuttaa asian sääntelyä lain tasolla. Tarkoituksenmukaisinta olisi, että asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset lasten käyttövaroista ja itsenäistymistä varten varattavista varoista.

1.2. Laki lapsilisälain muuttamisesta

Esityksellä pyritään poistamaan epäselvyydet siitä, kenelle huostaanotetun ja sijaishuoltoon sijoitetun lapsen lapsilisä tulee suorittaa.

Kun huostaanotettu lapsi on sijoitettuna laitoshuoltoon, on tarkoituksenmukaista, että julkisyhteisöjen suorittamia tuloja ja määräämiä maksuja koskevat asiat hoidetaan kunnan toimesta. Kun lapsi sitävästoin on sijoitettuna perhehoitoon, on luontevaa, että lapsen kuluksien kattamiseen tarkoitettu lapsilisä maksetaan suoraan sijaisperheelle. Lapsilisän suorittaminen sijaisperheelle ja lapsilisän tason mahdolliset korotukset tulee tietenkin ottaa huomioon perhehoidosta maksettavaa kulu- korvausta määrättäessä ja siitä sovittaessa.

On myös tarkoituksenmukaista antaa sosiaalilautakunnalle mahdollisuus päättää lapsilisän maksamisesta 15 vuotta täyttäneelle nuorelle itselleen. Elämäntilanteita, joissa tällainen järjestely tulisi kysymykseen, ovat erityisesti ne, joissa nuori on lautakunnan toimesta tai sen avustuksella asettunut asumaan itsenäisesti. Säännösehdoituksessa tällaisen päätöksen mahdollisuutta ei ole rajattu pelkästään huostaanotettuihin eikä avohuollon tukitoimina (lastensuojelulain 14 §) sijoitettuihin nuoriin. Lapsilisän maksaminen käyttövarana suoraan nuorelle on usein perusteltua myös lapsen ollessa sijoitettuna perhehoitoon.

1.3. Laki lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Säännöksen muuttamisella tähdätään yleisesti siihen, että elatustukea voitaisiin maksaa erälle nyt sitä ilman jääville lapsille ja perheille ja että tällä tavoin estettäisiin näitä perheitä materiaalsen puutteen johdosta ajautumasta lastensuojelullisiin ongelmiin. Kohderyhminä ovat Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset lapset ja ulkomailla tilapäisesti oleskelevat suomalaiset lapset ja heidän perheensä.

Pykälän 1 momentin 1 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Yleisenä tavoitteena on poistaa sosiaaliturvan eri etuukien myöntämisen edellytyksistä kansalaisuusedellytys. Voimassa olevan sanotun lainkohdan mukaan elatustuen suorittamisen edellytyksenä on ollut, että lapsella tai ainakin toisella hänen vanhemmistaan on Suomen kansalaisuus tai täällä turvapaikka-oikeus. Elatustukea ei ole voitu suorittaa Suomessa vakinaisesti asuvalle lapselle, jos hänellä tai hänen vanhemmallaan ei ole Suomen kansalaisuutta. Samalla esitetään muutettavaksi momentin 2 kohtaa (ehdotettu 1 kohta) siten, että elatustuen myöntämisen edellytyksenä on, että lapsella on Suomessa väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka. Väestökirjalaissa säädettyä kotipaikkakäsitettä on myös tarkoitettu tässä yhteydessä muuttua. Elatustuen piiriin kuuluisivat kaikki ne lapset, jotka vakinaisesti asuvat Suomessa.

Pykälän 1 momentin 4 kohta ehdotetaan kumottavaksi, koska se on ristiriidassa lapsen elatuksesta annetun lain 4 §:n säännöksen kanssa. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa elatustuen suorittamisen edellytykset lapsen elatuksesta annetun lain säätämän elatusvelvollisuuden kanssa.

tuksesta annetun lain säätämän elatusvelvollisuuden kanssa.

Lapsen elatuksesta annetun lain 4 §:n mukaan elatusapu voidaan vahvistaa vanhemman suoritettavaksi silloin, kun vanhempi asuu erossa lapsesta. Kun vanhempi ja lapsi asuvat samassa taloudessa, tulee vanhemman kykynsä mukaan rahavaroja tai muutoin toiminnallaan kodissa vastata lapsensa elatuksesta. Vanhempi voidaan velvoittaa suorittamaan elatusapua samassa taloudessa olevaa lastaan varten ainoastaan, kun hän ei huomioon ottaen hänen käytettävissä olevat tulonsa riittävästi osallistu lapsen elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin.

Elatustukea ei voimassa olevan 7 §:n 3 kohdan (ehdotettu 2 kohta) mukaan voida suorittaa, kun lapsi on elatusvelvollisen huollettavana tai asuu hänen kanssaan. Tämä elatustuen suorittamisen edellytys on yhdenmukainen lapsen elatuksesta annetun lain 4 §:n periaatteiden kanssa.

Ehdotuksen 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ei elatustukea suoriteta sosiaalilautakunnan huostassa olevalle lapselle. Elatustuen suorittaminen huostaanotetulle lapselle ei ole tarkoituksenmukaista, koska valtionosuus kuntien lastensuojelumenoihin ja elatustuesta aiheutuviin menoihin on yhtä suuri.

2. Lakien voimaantulo

Laki lastensuojelulain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan kolmessa vaiheessa. Nuorten itsenäiseen asumiseen tähtäävien järjestelyjen (13 ja 34 §) sekä perhehoitosopimusten uusimisen (27 §) osalta ehdotetaan, että kunnille varataan lain voimaantuloon nähden ensiksi mainituissa asioissa kolmen vuoden ja jälkimmäisissä vuoden lisäaika tarvittavien resurssien kartuttamiseksi sekä tarkempien omien ohjeistojen laatimiseksi. Vuoden määräaika tarvitaan myös niitä järjestelyjä varten, joita runsaan sadan uuden alustuksen ja vieläkin lukuisamman uuden valitusasian käsitely lääninoikeudessa edellyttää.

Lastensuojelulain 14 §:n perusteella tehtyjen sijoituspäätösten muuttaminen uuden lain edellytysten mukaiseksi voidaan toteuttaa lain voimaantuloa seuraavien kolmen kuukauden aikana, joka määräaika uuden lain 14 §:ssä on muutoinkin omaksuttu. Pidempään ylimenokauteen ei ole tarvetta varautua senkään tähden, että muutosten valmisteluun voidaan ryh-

tyä jo hyvissä ajoin ennen uuden lain voimaantuloa.

Muilta osin laki lastensuojelulain muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Myös lait lapsilisälain ja lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

ta ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

lastensuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 5 päivänä elokuuta 1983 annetun lastensuojelulain (683/83) 7 §:n otsikko, 10 §:n 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti sekä 2 momentin johdantolause ja 1 kohta, 14 ja 17 §, 18 §:n 2 momentti, 22 §:n 2 momentti, 27 §:n 1 momentti, 34—36 §, 37 §:n 1 momentti, 45 §:n 1 momentti ja 46 §, sekä

lisätään 7 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 16 a §, 27 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 34 §:ään uusi 2 momentti ja 45 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

7 §

Palvelujen kehittäminen ja kasvatuksen tukeminen

Kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja siten kuin niistä asetuksella tarkemmin säädetään.

10 §

Lapsen edun selvittäminen ja lapsen puhevalta

Huoltajan ohella on 12 vuotta täyttäneellä lapsella oikeus käyttää puhevaltaa häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista, avustettava

virkinsa puolesta lasta käyttämään puhevaltaansa sekä ohjattava hänet tarvittaessa saamaan riittävää apua.

11 §

Menettely

Terveysthuollon viranomaisten on annettava perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua ja tarvittaessa järjestettävä lapsen hoito sekä välttämättömät palvelut raskeana olevien naisten erityiseksi suojelemiseksi.

13 §

Sosiaalipalvelut ja muut tukitoimet

Kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisololoista tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen tai sellaisen itsenäistymässä olevan nuoren kuntoutumiselle, joka ennen 18-vuottaan on ollut lastensuojelun

asiakkaana, on kunnan viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto.

Sosiaalilautakunnan on sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolaissa (710/82) säädetään, tarvittaessa:

1) järjestettävä tukihenkilö tai -perhe sekä riittävät terapiapalvelut;

14 §

Perhehoito ja laitoshuolto tukitoimena

Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on. Kaksitoista vuotta täyttäneelle tätä hoitoa tai huoltoa voidaan järjestää myös yksin häneen kohdistuvana, jos hän itse sitä pyytää tai siihen suostuu. Alle 12-vuotiaalle lapselle sitä voidaan järjestää yksin lapseen kohdistuvana enintään kolmen kuukauden ajaksi, kun lapsen huolenpitoa ei muutoin voida järjestää hänen huoltajansa tai sen henkilön sairauden johdosta, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on, taikka muun vastaavan syyn tähden.

16 a §

Sosiaalihallituksen lupa

Ennen kuin valtion koulukoti tai siihen rinnastettava yksityinen lastensuojelulaitos voi vastaanottaa sosiaalilautakunnan päätöksellä sinne osoitetun lapsen tai nuoren, on sen saatava siihen sosiaalihallituksen lupa. Lupaa ei tarvitse pyytää silloin, kun lapsen tai nuoren huoltajat suostuvat sijoitukseen ja kun lapsi tai nuori itsekään ei sitä vastusta.

Sosiaalihallituksen on käsiteltävä lupa-anomus kiireellisesti ja annettava sitä koskeva päätös viimeistään 30 päivän kuluessa siitä, kun lupa-anomus on sille toimitettu. Sosiaalihallituksen tekemään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

17 §

Kuuleminen ja päätöksen alistaminen

Sosiaalilautakunnan on ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuoltoon sijoittamisesta ja huostassapidon lopettamisesta aina,

kun se on lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen mahdollista, selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide esillä olevista ratkaisuista sekä varattava 12 vuotta täyttäneelle lapselle, lapsen vanhemmille, lapsen huoltajille sekä henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tällöin on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut, tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin kuulemisesta hallintomenettelylain (598/82) 15 §:ssä säädetään. Henkilölle, jota on edellä mainitulla tavalla kuultava, on myös annettava tiedoksi lapsen huostaanottamista, sijaishuoltoon sijoittamista tai huostassapidon lopettamista koskeva päätös siten kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/66) erityistiedoksiannosta säädetään ja tarvittaessa selvitettävä mahdollisuudet muutoksen hakemiseen. Lautakunnan on lisäksi tarvittaessa kuultava lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita.

Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottamista tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista taikka jos mainitussa asiassa ei ole voitu suorittaa 1 momentin edellyttämää kuulemistä, on päätös alistettava 30 päivän kuluessa lääninoikeuden vahvistettavaksi. Päätöstä ei kuitenkaan tule alistaa lääninoikeuden vahvistettavaksi, jos kuulemistä ei ole voitu suorittaa sen johdosta, ettei henkilö ole pitkäkköön aikaan pitänyt yhteyttä lapseen tai ettei hänen asuinpaikkaansa voida kohtuullisin toimenpitein selvittää.

18 §

Kiireellinen huostaanotto

Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivässä päätöksen tekemisestä, jollei sitä sanottuna aikana oteta 17 §:ssä tarkoitettuna huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Huostaanottoasia on tällöin käsiteltävä viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluessa kiireellisen huostaanoton tekemisestä tai muussa tapauksessa huostaanottopäätös raukeaa.

22 §

Sijaishuolto

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Alle 12-vuotiaasta lasta ei kuitenkaan saa sijoittaa koulukotiin tai

muuhun siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen.

27 §

Perhehoidon järjestäminen

Perhehoito järjestetään sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä sopivassa perheessä. Perhehoidon järjestämisestä tulee tehdä kirjallinen sopimus. Sopimuksessa tulee määrätä siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään:

1) perusteet ja tarpeelliset toimet lapsen hoidon, kasvatuksen ja harrastustoiminnan edistämiseksi;

2) muut tarpeelliset toimet sijaishuollon järjestämiseksi; sekä

3) lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvien kulujen korvaamisesta sekä hoitopalkkion suuruus.

Asetuksella säädetään myös niistä yleisistä perusteista, joiden mukaan 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu korvaus ja palkkio määrätään.

34 §

Sosiaalilautakunnan tehtävät jälkihuollon järjestämisessä

Sijaishuollon päättymisen jälkeen sosiaalilautakunnan on aina järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuolto tukemalla sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on, siten kuin 3 luvussa sekä 13, 14 ja 24 §:ssä on säädetty. Tämä velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Sosiaalilautakunta voi maksaa lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvaa korvausta 27 §:n mukaisesti perhehoitosopimuksen tehneille henkilöille sekä tukea lapsen hoitoa ja kasvatusta muutoinkin myös sen jälkeen, kun lapsen huolto on vanhempien sijasta uskottu perhehoitosopimuksen tehneille henkilöille. Sosiaalilautakunnan tulee ennen, kuin se tekee hakuksen tai antaa tuomioistuimelle selvityksen lapsen huollon siirtämisestä perhehoitosopimuksen tehneille henkilöille, sopia heidän kanssaan tässä momentissa mainituista tukitoimista ja korvauksesta.

35 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on soveltuvin osin voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa on säädetty, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Muutosta lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista sekä huostassapidon lakkaamista koskevassa asiassa saavat hakea 12 vuotta täyttänyt lapsi, hänen vanhempansa, hänen huoltajansa sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut.

36 §

Muutoksenhaku alistettavasta päätöksestä

Muutosta 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lapsen huostaanottamista ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevaan päätökseen saa hakea valittamalla lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitus voidaan antaa tuona aikana myös sosiaalilautakunnalle, jonka tulee toimittaa se 14 päivän kuluessa lääninoikeudelle sekä liittää mukaan oma lausuntonsa.

37 §

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Lääninoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista ja huostassapitämisen lakkaamista sekä 13 §:n 1 momentissa säädettyä asumista koskevassa asiassa saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Valituskirja liitteineen voidaan antaa myös lääninoikeuteen korkeimmalle hallinto-oikeudelle toimitettavaksi.

45 §

Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestämisestä vastuussa oleva kunta

Kunnan velvollisuudesta järjestää perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua on voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 14 §:ssä ja 15 §:n 1 momentissa on säädetty. Mitä mainitun lain 15 §:n 2 momentissa ja 42 §:ssä sekä 49 §:n 2

momentissa on säädetty, sovelletaan myös tämän lain nojalla järjestettävään perhehoitoon ja laitoshuoltoon. Sen estämättä, mitä edellä on säädetty, vastaa lapsen sijaishuollon järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista se kunta, jossa lapsen huostaanottamisen ja sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt. Edellä 34 §:ssä tarkoitetun jälkihuollon on velvollinen järjestämään se kunta, joka on ollut vastuussa sijaishuollon järjestämisestä.

Kunnan, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna tai jälkihuollossa, on järjestettävä yhteistyössä 1 ja 2 momentin mukaan vastuussa olevan kunnan kanssa lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet, joista aiheutuvat kustannukset kunta on oikeutettu perimään vastuussa olevalta kunnalta.

46 §

Maksut ja käyttövarat

Sosiaalilautakunta voi periä, milloin se on asianosaisten toimeentulon edellytykset ja huollolliset näkökohdat huomioon ottaen perusteltua, avohuollon tukitoimena, sijaishuoltona tai jälkihuoltona lapselle annetun perhehoidon tai laitoshuollon taikka asumispalveluista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi tämän vanhemmilta maksua, joka saa määrällään olla enintään lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) 1—3 §:n perusteella määräytyvän elatusavun suuruinen.

Sosiaalilautakunnalla on oikeus maksua vahvistamattakin periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut siltä ajalta, jolloin lapsi saa laitoshuoltoa tai perhehoitoa tai 13 §:n mukaisia asumispalveluja sekä käyttää ne niistä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen ja lapsen käyttövarojen varten. Sosiaalilautakunnalla on oikeus periä laitoshuollon tai perhehoidon kustannusten korvaamiseksi kohtuulliseksi katsot-

tavaa maksua myös lapsen tai nuoren sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaisista tuloista, korvauksista tai saamisista siltä osin kuin ne ylittävät 4 momentissa tarkoitettujen käyttövarojen ja itsenäistymistä varten tarvittavien varojen määrän.

Maksun määräämisestä, suorittamisesta, perinnästä ja perimättä jättämisestä on muutoin voimassa, mitä sosiaalihuoltolaissa maksuista on säädetty.

Kun lapsen tai nuoren hoito ja kasvatus on järjestetty tämän lain 14 §:n tai 5 ja 6 lukujen mukaisesti kodin ulkopuolella tai 34 §:n mukaisena jälkihuoltona, on hänen opintojaan, harrastuksiaan ja henkilökohtaisia tarpeita varten annettava käyttövaroja sekä itsenäistymistä varten varattava riittävä määrä varoja siten, kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1999 kuitenkin siten, että 13 §:n 1 momentissa ja 34 §:ssä mainittua sitovaa velvoitetta asunnon järjestämiseksi itsenäistymässä olevalle nuorelle tulee noudattaa 1 päivästä tammikuuta 1993 alkaen ja että 17 §:n 2 momentti ja 27 §:n 1 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991. 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiassa, jossa sosiaalilautakunnan päätös on annettu ennen tammikuun 1 päivää 1991, sovelletaan sanottua lainkohtaa sellaisena kuin se oli tämän lain tullessa voimaan.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt 14 §:n mukaiset päätökset lapsen väliaikaisesta sijoittamisesta perhehoitoon tai laitoshuoltoon on otettava uudelleen käsiteltäväksi kolmen kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, jolloin aikaisemman lain nojalla tehty päätös raukeaa.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehty perhehoitoa koskeva sopimus on tarkistettava tämän lain mukaiseksi ennen tammikuun 1 päivää 1991.

2.

L a k i

lapsilisälain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 22 päivänä heinäkuuta 1948 annetun lapsilisälain (541/48) 6 §, sellaisena kuin se on
6 päivänä tammikuuta 1989 annetussa laissa (3/89), sekä
lisätään lakiin uusi 6 a § seuraavasti:

6 §

Jos lapsi on kunnan kustannuksella hoidettavana perhehoidossa tai muussa kuin 5 §:ssä mainitussa laitoksessa kalenterikuukautta pidemmän ajan, suoritetaan lapsilisä hoidon alkamista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien sille kunnalle, joka ensisijassa vastaa hänen hoitokustannuksistaan. Lapsilisällä on tällöin hyvitettyä niitä hoitokustannuksia, joista yksityinen henkilö, kunta tai valtio on vastuussa. Mahdollinen ylijäämä on tilitettävä lapsilisään oikeutetulle. Kun huostaanotettu lapsi on sijoitettuna perhehoitoon, voi sosiaali-

lautakunta oikeuttaa sijaisvanhemmat nostamaan lapsilisän.

6 a §

Sen estämättä mitä edellä 3 ja 6 §:ssä on säädetty, sosiaalilautakunta voi lapsen edun niin vaatiessa päättää, että lapsilisä suoritetaan kokonaan tai osittain 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

3.

L a k i**lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lapsen elatuksen turvaamisesta 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun lain (122/77) 7 § näin kuuluvaksi:

7 §

Elatustuen suorittamisen edellytyksenä on 6 §:ssä säädetyn lisäksi:

- 1) että lapsella on Suomessa väestökirjalain (141/69) tarkoittama kotipaikka;
- 2) että lapsi ei ole elatusvelvollisen huollettavana eikä asu hänen luonaan;
- 3) että elatusvelvollinen tai 6 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettu lapsen vanhempi elää; sekä
- 4) että lapsi ei ole sosiaalilautakunnan huostassa.

Elatustukea voidaan 1 momentin 1 kohdan säännöksestä poiketen suorittaa kuitenkin silloin, kun lapsi asuu ulkomailla sen takia, että hänen vanhempansa tai huoltajansa tai tämän puoliso on Suomen valtion palveluksessa taikka palveluksessa suomalaisella aluksella tai opiskelee korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa ulkomailla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 1989

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Tarja Halonen*

1.

Laki**lastensuojelulain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 5 päivänä elokuuta 1983 annetun lastensuojelulain (683/83) 7 §:n otsikko, 10 §:n 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti sekä 2 momentin johdantolause ja 1 kohta, 14 ja 17 §, 18 §:n 2 momentti, 22 §:n 2 momentti, 27 §:n 1 momentti, 34—36 §, 37 §:n 1 momentti, 45 §:n 1 momentti ja 46 §, sekä

lisätään 7 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 16 a §, 27 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 34 §:ään uusi 2 momentti ja 45 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi

7 §

Palvelujen kehittäminen ja kasvatuksen tukeminen

Kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja siten kuin niistä asetuksella tarkemmin säädetään.

10 §

Lapsen edun selvittäminen ja lapsen puhevalta

Huoltajan ohella on 15 vuotta täyttäneellä lapsella oikeus käyttää puhevaltaa häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Huoltajan ohella on 12 vuotta täyttäneellä lapsella oikeus käyttää puhevaltaa häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. *Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista, avustettava virkansa puolesta lasta käyttämään puhevaltaansa sekä ohjattava hänet tarvittaessa saamaan riittävää apua.*

11 §

Menettely

Terveystenhuollon viranomaisten on annettava perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua ja tarvittaessa järjestettävä lapsen hoito.

Terveystenhuollon viranomaisten on annettava perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua ja tarvittaessa järjestettävä lapsen hoito *sekä välttämättömät palvelut rasakaana olevien naisten erityiseksi suojelemiseksi.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

Sosiaalipalvelut ja muut tukitoimet

Sosiaalipalveluita, sosiaaliavustuksia, toimeentulotukea ja muita sosiaalihuoltoon liittyviä tehtäviä toteutettaessa on sen lisäksi, mitä niistä on säädetty sosiaalihuoltolaissa (710/82) ja muissa sosiaalihuollon laeissa, otettava huomioon tämän lain 3 luvun säännökset.

Sosiaalilautakunnan on lisäksi tarvittaessa:

- 1) järjestettävä tukihenkilö tai -perhe;

14 §

Perhehoito ja laitoshuolto tukitoimena

Lapsen kasvatuksen tukemiseksi tai lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden huoltajiensa kuntouttamiseksi voidaan järjestää väliaikaisesti perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Tätä hoitoa tai huoltoa ei voida yksin lapseen kohdistuvana antaa vastoin 12 vuotta täyttäneen lapsen tahtoa. Sama on voimassa 12 vuotta nuorempaan lapsen nähden, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

13 §

Sosiaalipalvelut ja muut tukitoimet

Kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisoloiista tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen tai sellaisen itsenäistymässä olevan nuoren kuntoutumiselle, joka ennen 18-vuottaan on ollut lastensuojelun asiakkaana, on kunnan viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto.

Sosiaalilautakunnan on sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolaissa (710/82) säädetään, tarvittaessa:

- 1) järjestettävä tukihenkilö tai -perhe sekä riittävät terapiapalvelut;

14 §

Perhehoito ja laitoshuolto tukitoimena

Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on. Kaksitoista vuotta täyttäneelle tätä hoitoa tai huoltoa voidaan järjestää myös yksin häneen kohdistuvana, jos hän itse sitä pyytää tai siihen suostuu. Alle 12-vuotiaalle lapselle sitä voidaan järjestää yksin lapseen kohdistuvana enintään kolmen kuukauden ajaksi, kun lapsen huolenpitoa ei muutoin voida järjestää hänen huoltajansa tai sen henkilön sairauden johdosta, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on; taikka muun vastaavan syyn tähden.

16 a §

Sosiaalihallituksen lupa

Ennen kuin valtion koulukoti tai siihen rinnastettava yksityinen lastensuojelulaitos voi vastaanottaa sosiaalilautakunnan päätöksellä sinne osoitetun lapsen tai nuoren, on sen saatava siihen sosiaalihallituksen lupa. Lupaa ei tarvitse pyytää silloin, kun lapsen tai nuoren huoltajat suostuvat sijoitukseen ja kun lapsi tai nuori itseään ei sitä vastusta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

*Asianosaisen ja asiantuntijoiden kuuleminen.
Päätöksen alistaminen*

Sosiaalilautakunnan on ennen päätöstä lapsen huostaanotosta tai sijaishuoltoon sijoittamisesta varattava asianosaiselle tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin hallintomenettelylain (598/82) 15 §:ssä on säädetty. Lautakunnan on lisäksi tarvittaessa kuultava lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita.

Jos 15 vuotta täyttänyt lapsi tai muu asianosainen vastustaa huostaanottoa tai jos asianosaista ei ole voitu kuulla, on päätös alistettava 30 päivän kuluessa lääninoikeuden vahvistettavaksi.

17 §

*Kuuleminen ja päätöksen
alistaminen*

Sosiaalilautakunnan on ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuoltoon sijoittamisesta ja huostassapidon lopettamisesta aina, kun se on lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen mahdollista, selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide esillä olevista ratkaisuista sekä varattava 12 vuotta täyttäneelle lapselle, lapsen vanhemmille, lapsen huoltajille sekä henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tällöin on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut, tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin kuulemisesta hallintomenettelylain (598/82) 15 §:ssä säädetään. Henkilölle, jota on edellä mainitulla tavalla kuultava, on myös annettava tiedoksi lapsen huostaanottamista, sijaishuoltoon sijoittamista tai huostassapidon lopettamista koskeva päätös siten kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/66) erityistiedoksiannosta säädetään ja tarvittaessa selvitettävä mahdollisuudet muutoksen hakemiseen. Lautakunnan on lisäksi tarvittaessa kuultava lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita.

Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottamista tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista taikka jos mainitussa asiassa ei ole voitu suorittaa 1 momentin edellyttämää kuulemistä, on päätös alistettava 30 päivän kuluessa lääninoikeuden vahvistettavaksi. Päätöstä ei kuitenkaan tule alistaa lääninoikeuden vahvistettavaksi, jos kuulemistä ei ole voitu suorittaa sen johdosta, ettei henkilö ole pitkäkköön aikaan pitänyt yhteyttä lapseen tai ettei hänen asuinpaikkaansa voida kohtuullisin toimenpitein selvittää.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 §

Kiireellinen huostaanotto

Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivässä päätöksen tekemisestä, jollei sitä sanottuna aikana oteta 17 §:ssä tarkoitettuna huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Huostaanottoasia on tällöin käsiteltävä viivytyksettä.

Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivässä päätöksen tekemisestä, jollei sitä sanottuna aikana oteta 17 §:ssä tarkoitettuna huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Huostaanottoasia on tällöin käsiteltävä viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluessa kiireellisen huostaanoton tekemisestä tai muussa tapauksessa huostaanotto raukeaa.

22 §

Sijaishuolto

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Alle 12-vuotiaasta lasta ei kuitenkaan saa sijoittaa koulukotiin tai muuhun siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen.

27 §

Perhehoidon järjestäminen

Perhehoito järjestetään kirjallisen sopimuksen perusteella sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä sopivassa perheessä.

27 §

Perhehoidon järjestäminen

Perhehoito järjestetään sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä sopivassa perheessä. Perhehoidon järjestämisestä tulee tehdä kirjallinen sopimus. Sopimuksessa tulee määrätä siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

1) perusteet ja tarpeelliset toimet lapsen hoidon, kasvatuksen ja harrastustoiminnan edistämiseksi;

2) muut tarpeelliset toimet sijaishuollon järjestämiseksi; sekä

3) lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvien kulujen korvaamisesta sekä hoitopalkkion suuruus.

Asetuksella säädetään myös niistä yleisistä perusteista, joiden mukaan 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu korvaus ja palkkio määrätään.

34 §

Sosiaalilautakunnan tehtävät jälkihuollossa

Sijaishuollon päättymisen jälkeen sosiaalilautakunnan on tuettava sijaishuollossa ollutta

34 §

Sosiaalilautakunnan tehtävät jälkihuollon järjestämisessä

Sijaishuollon päättymisen jälkeen sosiaalilautakunnan on aina järjestettävä lapselle tai

Voimassa oleva laki

lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan tai muita lasta hoitavia henkilöitä siten kuin 3 ja 4 luvussa ja 24 §:ssä on säädetty.

Ehdotus

nuorelle jälkihuolto tukemalla sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on, siten kuin 3 luvussa sekä 13, 14 ja 24 §:ssä on säädetty. Tämä velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Sosiaalilautakunta voi maksaa lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvaa korvausta 27 §:n mukaisesti perhehoitosopimuksen tehneille henkilöille sekä tukea lapsen hoitoa ja kasvatusta muutoinkin myös sen jälkeen, kun lapsen huolto on vanhempien sijasta uskottu perhehoitosopimuksen tehneille henkilöille. Sosiaalilautakunnan tulee ennen, kuin se tekee hakemuksen tai antaa tuomioistuimelle selvityksen lapsen huollon siirtämisestä perhehoitosopimuksen tehneille henkilöille, sopia heidän kanssaan tässä momentissa mainituista tukitoimista ja korvauksesta.

35 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa on säädetty, jollei jäljempänä toisin säädetä.

35 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on soveltuvin osin voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa on säädetty, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Muutosta lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista sekä huostassapidon lakkaamista koskevassa asiassa saavat hakea 12 vuotta täyttänyt lapsi, hänen vanhempansa, hänen huoltajansa sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut.

36 §

Muutoksenhaku alistettavasta päätöksestä

Asianosainen saa hakea muutosta 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lapsen huostaanottamista koskevaan päätökseen valittamalla lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saannista. Valitus voidaan antaa tuona aikana myös sosiaalilautakunnalle, jonka tulee toimittaa se 14 päivän kuluessa lääninoikeudelle sekä liittää mukaan oma lausuntonsa.

36 §

Muutoksenhaku alistettavasta päätöksestä

Muutosta 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lapsen huostaanottamista ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevaan päätökseen saa hakea valittamalla lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitus voidaan antaa tuona aikana myös sosiaalilautakunnalle, jonka tulee toimittaa se 14 päivän kuluessa lääninoikeudelle sekä liittää mukaan oma lausuntonsa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

37 §

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Lääninoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista sekä huostassapitämisen lakkaamista koskevassa asiassa saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Valituskirja liitteineen voidaan antaa myös lääninoikeuteen korkeimmalle hallinto-oikeudelle toimitettavaksi.

45 §

Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestämisestä vastuussa oleva kunta

Kunnan velvollisuudesta järjestää perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua on voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 14 §:ssä ja 15 §:n 1 momentissa on säädetty. Mitä mainitun lain 15 §:n 2 momentissa sekä 16 ja 42 §:ssä sekä 49 §:n 2 momentissa on säädetty, sovelletaan myös tämän lain nojalla järjestettävään perhehoitoon ja laitoshuoltoon.

46 §

Maksut

Sosiaalilautakunta voi periä sijaishuoltona annetusta perhehoidosta ja laitoshuollosta sekä

37 §

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Lääninoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista ja huostassapitämisen lakkaamista sekä 13 §:n 1 momentissa säädettyssä asumista koskevassa asiassa saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Valituskirja liitteineen voidaan antaa myös lääninoikeuteen korkeimmalle hallinto-oikeudelle toimitettavaksi.

45 §

Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestämisestä vastuussa oleva kunta

Kunnan velvollisuudesta järjestää perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua on voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 14 §:ssä ja 15 §:n 1 momentissa on säädetty. Mitä mainitun lain 15 §:n 2 momentissa ja 42 §:ssä sekä 49 §:n 2 momentissa on säädetty, sovelletaan myös tämän lain nojalla järjestettävään perhehoitoon ja laitoshuoltoon. *Sen estämättä, mitä edellä on säädetty, vastaa lapsen sijaishuollon järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista se kunta, jossa lapsen huostaanottamisen ja sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt. Edellä 34 §:ssä tarkoitetun jälkihuollon on velvollinen järjestämään se kunta, joka on ollut vastuussa sijaishuollon järjestämisestä.*

46 §

Maksut ja käyttövarat

Sosiaalilautakunta voi periä, milloin se on asianosaisten toimeentulon edellytykset ja

Voimassa oleva laki

tämän lain 14 §:n mukaisesta hoidosta ja huollosta asetuksella säädettävää maksua:

1) lapsen vanhemmilta siinä laajuudessa kuin nämä avioliittolain (234/29), lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) ja lapseksiottamisesta annetun lain (32/79) mukaan vastaavat lapsen elatuksesta; sekä

2) sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaisista lapsen tuloista, korvauksista ja saamisista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa hoidossa tai huollossa olevalle lapselle on annettava hänen henkilökohtaisia tarpeitaan varten sekä varattava hänen itsenäistymistään varten riittävä määrä käyttövaroja.

Maksun määräämistä, suorittamisesta, perinnästä ja perimättä jättämisestä on voimassa, mitä sosiaalihuoltolaissa maksuista on säädetty.

Ehdotus

huollolliset näkökohdat huomioon ottaen perusteltua, avohuollon tukitoimena, sijaishuoltona tai jälkihuoltona lapselle annetun perhehoidon tai laitoshuollon taikka asumispalveluista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi tämän vanhemmilta maksua, joka saa määrällään olla enintään lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) 1—3 §:n perusteella määräytyvän elatusavun suuruisen.

Sosiaalilautakunnalla on oikeus maksua vahvistamattakin periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut siltä ajalta, jolloin lapsi saa laitoshuoltoa tai perhehoitoa tai 13 §:n mukaisia asumispalveluja sekä käyttää ne niistä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen ja lapsen käyttövaroja varten. Sosiaalilautakunnalla on oikeus periä laitoshuollon tai perhehoidon kustannusten korvaamiseksi kohtuulliseksi katsottavaa maksua myös lapsen tai nuoren sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaisista tuloista, korvauksista tai saamisista siltä osin kuin ne ylittävät 4 momentissa tarkoitettujen käyttövarojen ja itsenäistymistä varten tarvittavien varojen määrän.

Maksun määräämisestä, suorittamisesta, perinnästä ja perimättä jättämisestä on muutoin voimassa, mitä sosiaalihuoltolaissa maksuista on säädetty.

Kun lapsen tai nuoren hoito ja kasvatus on järjestetty tämän lain 14 §:n tai 5 ja 6 lukujen mukaisesti kodin ulkopuolella tai 34 §:n mukaisena jälkihuoltona, on hänen opintojaan, harrastuksiaan ja henkilökohtaisia tarpeita varten annettava käyttövaroja sekä itsenäistymistä varten varattava riittävä määrä varoja siten, kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1999 kuitenkin siten, että 13 §:n 1 momentissa ja 34 §:ssä mainittua sitovaa veloitetta asunnon järjestämiseksi itsenäistymässä olevalle nuorelle tulee noudattaa 1 päivästä tammikuuta 1993 alkaen ja että 17 §:n 2 momentti ja 27 §:n 1 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991. 17 §:n 2 momentissa tarkoitettussa asiassa, jossa sosiaalilautakunnan päätös on annettu ennen tammikuun 1 päivää 1991, sovelletaan sanottua lainkohtaa sellaisena kuin se oli tämän lain tullessa voimaan.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt 14 §:n mukaiset päätökset lapsen väliaikaisesta

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

sijoittamisesta perhehoitoon tai laitoshuoltoon on otettava uudelleen käsiteltäväksi kolmen kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, jolloin aikaisemman lain nojalla tehty päätös raukeaa.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehty perhehoitoa koskeva sopimus on tarkistettava tämän lain mukaiseksi ennen tammikuun 1 päivää 1991.

2.

Laki**lapsilisälain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 22 päivänä heinäkuuta 1948 annetun lapsilisälain (541/48) 6 §, sellaisena kuin se on 6 päivänä tammikuuta 1989 annetussa laissa (3/89), sekä lisätään lakiin uusi 6 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6 §

Jos lapsi kalenterikuukauden alkaessa on kunnan kustannuksella hoidettavana muussa kuin 5 §:ssä mainitussa laitoksessa, suoritetaan lapsilisä tältä kalenterikuukaudelta sille kunnalle, joka ensisijassa vastaa hänen hoitokustannuksistaan. Lapsilisällä on tällöin hyvitetävä niitä hoitokustannuksia, joista yksityinen henkilö, kunta tai valtio on vastuussa. Mahdollinen ylijäämä on tilitettävä lapsilisään oikeutetulle.

6 §

Jos lapsi on kunnan kustannuksella hoidettavana *perhehoidossa tai* muussa kuin 5 §:ssä mainitussa laitoksessa *kalenterikuukautta pidemmän ajan*, suoritetaan lapsilisä *hoidon alkamista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien* sille kunnalle, joka ensisijassa vastaa hänen hoitokustannuksistaan. Lapsilisällä on tällöin hyvitetävä niitä hoitokustannuksia, joista yksityinen henkilö, kunta tai valtio on vastuussa. Mahdollinen ylijäämä on tilitettävä lapsilisään oikeutetulle. *Kun huostaanotettu lapsi on sijoitettuna perhehoitoon, voi sosiaalilautakunta oikeuttaa sijaisvanhemmat nostamaan lapsilisän.*

6 a §

Sen estämättä mitä edellä 3 ja 6 §:ssä on säädetty, sosiaalilautakunta voi lapsen edun niin vaatiessa päättää, että lapsilisä suoritetaan kokonaan tai osittain 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

3.

Laki**lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lapsen elatuksen turvaamisesta 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun lain (122/77) 7 § näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

7 §
Elatustuen suorittamisen edellytyksenä on 6 §:ssä säädetyn lisäksi:

1) *että lapsella tai ainakin toisella hänen vanhemmistaan on Suomen kansalaisuus tai täällä turvapaikkaoikeus;*

2) *että lapsi asuu vakinaisesti Suomessa;*

3) *että lapsi ei ole elatusvelvollisen huollettavana eikä asu hänen luonaan;*

4) *että lapsen vanhemmat eivät asu yhdessä; sekä*

5) *että elatusvelvollinen tai 6 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettu lapsen vanhempi elää.*

Elatustukea voidaan 1 momentin 2 kohdan säännöksestä poiketen suorittaa kuitenkin silloin, kun lapsi asuu ulkomailla sen takia, että hänen vanhempansa tai tämän puoliso on Suomen valtion palveluksessa taikka palveluksessa suomalaisella aluksella tai opiskelee korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa ulkomaila.

Ehdotus

7 §
Elatustuen suorittamisen edellytyksenä on 6 §:ssä säädetyn lisäksi:

1) *että lapsella on Suomessa väestökirjalain (141/69) tarkoittama kotipaikka;*

2) *että lapsi ei ole elatusvelvollisen huollettavana eikä asu hänen luonaan;*

3) *että elatusvelvollinen tai 6 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettu lapsen vanhempi elää; sekä*

4) *että lapsi ei ole sosiaalilautakunnan huostassa.*

Elatustukea voidaan 1 momentin 1 kohdan säännöksestä poiketen suorittaa kuitenkin silloin, kun lapsi asuu ulkomailla sen takia, että hänen vanhempansa tai huoltajansa tai tämän puoliso on Suomen valtion palveluksessa taikka palveluksessa suomalaisella aluksella tai opiskelee korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa ulkomailla.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*